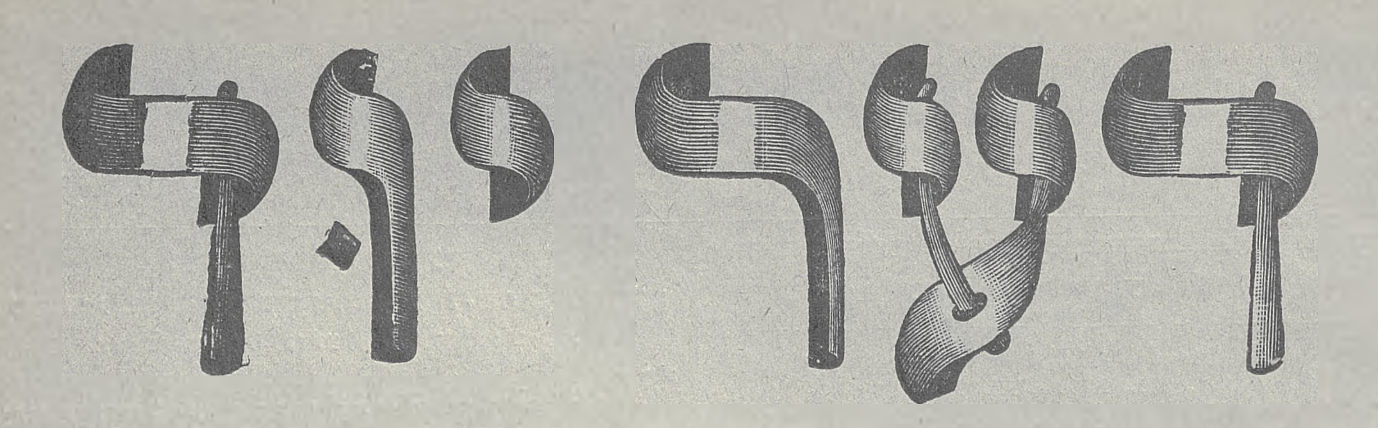

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך — פערלאג: חברת „אחיאסף".

Krakau, 4 September 1902. — פיערטער יאהרגאנג. — קראקוי, אלול תרס"ב.

נומר 36

אינהאלט:

רשימת ספרים חדשים גם ישנים

שנכנסו לבתי מסחר הספרים של חברת „אחיאסף", ווארשא

א) טוואַרדא נר' 6. ב) נאַלעווקי, איוואַנאָוו־באַזאַר.

	קאפ רו"כ
אהבת ציון וירושלים, כולל שנוי נוסחאות וגירסאות מתלמוד ירושלמי עם הערות ותקונים מאת ב. ראטנער	2 50
אלה עשירך ישראל. ספור. מאת ש. כהנווסקי ד' חוברות	— 20
אפרים דיינארד וספריו באמריקא, מאת מ. זיוו	— 25
בית האוצר. מאת ש. ד. לוצאטו לשכה א	— 30
" " " " ב	— 75
" " " " ג	— 50
בשובי אל ארץ מולדתי, ציורים ותמונות מאת מ. א. אייזענשטאדט	— 25
דברי הימים לבני ישראל מאת י. ברוינשטיין חלק ראשון: מימים קדמונים ועד חרבן ביתר. עם ספר מלים הכולל כל המלים הנמצאות בספר הזה מעתקות לשפ"ר	1 —
" " חלק שני: מן חרבן ביתר עד דור הרמב"ם	1 —
הספר נדפס באותיות גדולות ומנקדות. ובסופו נמצאו שאלות לתלמידים לבחון אותם	
דעת אלהים. תולדות הפילוסופיה הדתית בישראל מאת ד"ר ש. ברנפלד. מטרת הספר הזה, היא: לתת להקוראים תולדות הפילוסופיה הדתית ולהעביר לפניהם את פרטי השהדלותם של חכמי ישראל בכל דור ודור לאחד הדת עם הפילוסופיה, לחזק הדת על ידי זה. המחבר נוגע גם בחקירת תולדות הפילוסופיה הדתית בכלל כפי צרך הענין. הספר מחויק חמשה חלקים מחיר כל הספר בלא כריכה	2 75
ומכורך הדר בשני כרכים	3 35
הגיוני שפינוזה. או שיטת הפילוסופיה של שפינוזה ד"ר ש. רובין	— 20
היהודים, מחזה שעשועים, מאת א. לעססינג העתקת צ. א. טעללער	— 35
המורה. מאת י. גארדאן ב"ת הוצאה חדשה בהוספות ותקונים רבים	— 75
המחנך השלם, ותיא חנוך הילדים מאת י. י. אינדיצקי	— 90
הרמון ספור מאת ר. א. ברודס	— 30
השכח כרך ט' מכורך בכריכה מהודרה עם פארטא	3 40
התירוש. באור הגיוני להבין משל ומליצה ולהשכיל על דברי חכמים וחידותם בספרי המדרש רבה מאת ש"ר העדלמי. שלשה חלקים	3 —
התורה והחיים. בארצות המערב בימי הבינים מאת ד"ר מ. גידעמאן, העתקת א. ש. פרידבערג. הספר הזה הוא אחד הספרים היותר חשובים בכמות ואיכות בספרותנו. הקוראים ימצאו בו תמונות נאמנת מדרכי אבותינו בארצות המערב. דרכי חייהם. סדרי חנוכם ולמודם, אמונותיהם ומנהגיהם, וידיעות ברורות ע"ד מצב הקולטורה בימי הבינים. מחיר חלק ראשון וחלק שלישי כ ל א ח ד	1 20
מחיר החלק השני	1 50
וכל הספר מכורך בכריכות מהודרות בשרשה חלקים	4 80
חזיון על הציונים ומתנגדיהם מאת י. ווייסבערם	— 25
לישרים תהלה. שיר ידידות מאת מ. ח. לוצאטו	— 40

(המשך יבא).

כל המקחים הם לבד המשלוח ובעד המשלוח יתוסף 15% ממחיר הספר.

בנאכנאהמע בלי דמי קדימה לא ישולח.

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 36

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ. — 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ
די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Ахіасафъ“, Варшава.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג
פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט 20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.
די אדרעסע פיר עסטר.־אונגארן און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

Krakau, 4 September 1902. נומער 36 קראקוי, אלול תרס"ב.

דער „נאציאנאלפאנד“.

II.

פיעל ציוניסטען בעקלאגען זיך אויף דעם, וואס עס פעהלען אונז די נויטהיגע מיטלען, כדי צו פערשפרייטען דעם ציוניזם. ווילען מיר אגיטירען—פעהלען אונז רעדנער, ווילען מיר פראפאגאנדירען— פעהלט אונז ליטעראטור. דערפון קומט ארויס, אז מעהרסטענטהיילס האלט זיך דער ציוניזם איבערפלעכליך. די גרעסטע צאהל ציוניסטען פערשטעהט ניט גרינדליך די וויכטיגקייט פון די פערשידענע איינריכטונגען, וואס דער ציוניזם האט געשאפען. דאס פערשטעהען ניט גוט ברייננט צו ניט אינטערעסירען זיך ווי געהעריג, דאס קנאפע אינטערעס ברייננט צו א קנאפער ארבייט, — דערפאר קומט טאקי אן אזוי שווער אויסצופיהרען, וואס די ציוניסטען הויבען אן.

אז דער דאזיגער קוק איז א ריכטיגער, האב איך ניט לאנג געהאט די געלעגענהייט זיך צו איבערצייגען. אויף א ציוניסטישער פערזאמלונג האט מיך א היבשער עולם ארומגערינגעלט און מיך געפרעגט א נ'ערך די פראגען:

— צו וואס דארף דער ציוניזם אזוי פיעל פערשידענע איינריכטונגען: שקל, באנק און נאציאנאלפאנד?

— וואס איז דער חלוק צווישען באנק און נאציאנאלפאנד? פאר וואס זאל די באנק ניט קענען קויפען ערד אין ארץ־ישראל? פאר וואס זאל ניט גוט זיין, אז ווער ס'וועט זיך וועלען בעזעצען אין ארץ־ישראל, זאל זיך אליין קויפען — פאר מזומן אדער אויף אויסצאהלען — א שטיק לאנד? און נאך אנדערע פראגען פון דעם מין.

ווי ס'פיהרט זיך, האט יעדער זיך בעמיהט צו בעפיצען זיין פראגע מיט ניין מאס רייד און פוילע וויטצען; אנדערע האבען מיט זייער פראגען גאנץ ערנסט געמיינט: זיי האבען פשוט געוואלט פערשטעהן.

קורץ, ווי נור מעגליך, וועל איך זיך בעמיהען דא צו געבען קלארע תשובות אויף די שאלות; פרעגער זענען דא ביי אונז אומעטום.

דער ציוניזם האט אזוי פיעל פערשידענע איינריכטונגען (אינסטיטוציעס), ווייל ער האט אויסצופיהרען פיעל פערשידענע ארבייטען — דער צוועק איז אבער תמיד דער איינענער: „שאפען פאר יודען א היים אין ארץ־ישראל“.

די ציוניסטישע ארבייט—איך רעד דא פון דער מאטעריעלער זייט — בכלל, טהיילט זיך אין צוויי פערשיערענע, בעזונדערע, ארבייטען. ערשטענס, ארבייט נאך אויסען, צווייטענס, ארבייט נאך אינוועניג.

„ארבייט נאך אויסען“ הייסט דאס, וואס מיר דארפען פיהרען אונטערהאנדלונגען, רעדען מיט מענשען און רעגירונגען, פון וועלכע ס'הייננט אב די מעגליכקייט אויסצופיהרען דעם ציוניסטישען געדאנקען. קודם־כל דארפען מיר בעקומען ערלויבניש פון דעם איצטיגען פאלעסטינא'ס בעל־הבית זיך דארט צו בעזעצען. א חוץ דעם דארפען מיר נאך בעקומען דאס רעכט צו ארדנען דארט אונזער לעבען, זעלבסטשטענדיג, נאך אונזער אייגענעם ווילען, קיינער זאל אונז קיין דעה ניט טארען זאגען אין אלע אינוועניגסטע, ווירטשאפטליכע אדער גייסטיגע, ארדנונגען, קיינער זאל אונז קיין דעה ניט זאגען אין אונזערע שולען, קיינער פון דער פרעמד זאל אונז ניט דארפען געבען ערלויבענישען צו בויען וועלכע עס איז בנינים, גרינדען נייע קאלאניעס א. ד. ג. — די אלע רעכטע דארפען מיר בעקומען פון אויסען.

ס'איז אבער ניט גענוג צו האבען דאס רעכט אין לאנד זיך צו בעזעצען; ס'איז נאך וועניג צו האבען די ערלויבניש צו שאפען אזעלכע ארדנונגען ווי אונז וועט געפעלען. מיר דארפען דערצו האבען דאס לאנד, אויף וועלכען מיר ווילען זיך בעזעצען; מיר דארפען האבען דאס פערמעגען, וועלכעס מיר ווילען ארדנען אויף אזא אדער אנ'אנדער אופן. כדי דאס לאנד צו האבען, מוזען מיר עס קויפען — מיר, דאס גאנצע יודישע פאלק, כדי דאס גאנצע פאלק זאל האבען דערויף א דעה. און דא קומען מיר צו דער ציוניסטישער ארבייט נאך אינוועניג. צו דער ארבייט, וועלכע הייננט אב נור פון אונז אליין.

מיר, דאס יודישע פאלק, דארפען אונטערהאנדלען מיט דער אויסענוועלט. כל־זמן דאס יודישע פאלק איז אבער אין גלות, קען עס ניט האבען קיין אפיציעלע פארשטעהער, קיין פערזאנען, וועלכע זאלען אנגענומען ווערען פון דער וועלט אלס באמת געשיקטע פון פאלק.

קענען מיר אזוינע מענשען ניט האבען, קענען מיר אבער אנשטאט זיי האבען איינריכטונגען, אינסטיטוציעס, פירמעס, זיי זאלען ריידען פאר'ן פאלק. אזעלכע הברה'שע פערזאנען בענעגנען מיר שוין פון א צייט אין דער גאנצער וועלט. זיי מאכען די גרעסטע געשעפטען, קומען אין פערקעהר איינער מיט'ן אנדער'ן, משפט'ן זיך איינער מיט'ן אנדערן, און קיין איינצעלנע פערזאנען איז, עפענטליך, ניט צו זעהן און ניט צו הערען דערביי. אזעלכע הבריה'שע פערזאנען האט די נייע צייט מאסענהאפט בעשאפען; יעדער האנדעלסמאן קען זיי.

יעדעס גרויסע געשעפט, אין וועלכען ס'בעטהייליגען זיך פיעל מענשען, ווי: קאמאנדיט־געזעלשאפטען, אקציען־געזעלשאפטען, סינדיקאטען א. ד. ג. קענען אנדערש ניט קומען אין פערקעהר מיט דער וועלט, סיידען זיי שטעלען ארויס פאר זיך זייער פירמע. מען האנדעלט מיט דער אדער יענער „פירמע", מען מאכט מיט איהר געשעפטען, די איינצעלנע מענשען — וועלכע זענען בעהאלטען אונטער דער פירמע — בייטען זיך, שטארבען אויס, די פירמע בלייבט תמיד די אייגענע, לעבט אב דורות.

כדי מיר, דאס גאנצע פאלק, זאל קענען פערקעהרען מיט דער אויסענוועלט, האבען מיר אונז אויך געמוזט בעשאפען א מין חברה'שע פערזאן, א מין פירמע, און איהר איבערגעגעבען אונזער פאלמאכט. כדי זי זאל זיין אנגעזעהן ביי דער וועלט, כדי די וועלט זאל האבען צו איהר צוטרויען, האבען מיר זי געמוזט רייך אויסשטאטען. צוואנציג מיליאן רובעל איז ניט צו פיעל. דאס אייגענע האבען מיר געטהון בנוגע צו אונזער אינווענינסטער ארבייט.

אזעלכע צוויי חבריה'שע פערזאנען האבען מיר אונז בעשאפען: די „קאלאניאל־באנק" אלס פארשטעהער נאך אויסען, דעם „נאציאנאל־פאנד" — אלס פארשטעהער נאך אינעווענינ. דעם ערשטען נאך די ענגלישע דינים, ווייל ענגלאנד איז בנוגע צו געלד־איינריכטונגען זעהר חשוב און בטוח ביי דער וועלט, דעם צווייטען נאך שווייצערישע דינים, ווייל די שווייץ איז בנוגע צו אינווענינסטע, קהל'שע און נאציאנאלע ארדנונגען, פרייער און חשוב'ער פון אלע אנדערע אייראפעאישע פעלקער; די שווייץ ווערט פון פאלק רעגירט, און פערשטעהט דעם פאלקס־ווילען צו שעטצען, ווי איהם צו אכטען.

האבען מיר ביז איצטער געוויזען דעם חילוק צווישען „באנק" און „פאנד", בנינע צו די פערשיעדענע ארבייטען, וואס יעדערער פון זיי דארף אויספיהרען, ווילען מיר איצטער ווייזען דעם הלוק צווישען זיי בנוגע צו זייער אינעווענינסטען ווערטה, וועלכער איז פעסט פערבונדען מיט זייערע — ווי געזאגט — פערשידענע אויפגאבען.

דער קוק פון באנק איז, דורך גרויסע הלואות אויסצוריירען גוטע תנאים צום ניטצען פון ציוניזם. כדי גרויסע קאפיטאלען צו לייען, מוז מען זיי פריהער האבען. כדי גרויסע קאפיטאלען צו האבען, מוז מען פיעל מענשען אריינציהען, און דערצו איז נייטהיג אז ווי קליין די סומע זאל ניט זיין, וועלכע יעדערער טראגט אריין, מוז זי דאך זיין נעזיכערט. די בעלי־כתים פון דעם געלד ווילען האבען פראצענט פון זייער אריינגעלעגטען קאפיטאל. דער קאפיטאל פון באנק מוז תמיד גאנץ זיין — אדער אין מזומן אדער אין זיכערע פאפירען. דאס געלד קען ניט איבערגעהן פון איין רשות אין אנדערען אויף אייביג. די באנק געהערט נור די אקציאנערען, ניט דעם גאנצען פאלק. זאל די באנק וואס קויפען. געהערט עס די אקציאנערען און ניט דעם פאלק; מעגען אפילו זיין הונדערטער, טויזענדער אקציאנערען, זענען זיי תמיד נור פריוואטמענשען.

וואס די באנק קען ניט טהון פאר אונז, דאס קען און וועט טהון דער נאציאנאל־פאנד.

דער נאציאנאלפאנד דארף ניט האבען דעם שם פון א גרויסען געלד־אינסטיטוט, דערפאר קען ער זיך בענעהן מיט ווענינער ווי די

פעלעטאן.

ברוך דעם רב'ס.

בשעת ער איז געוועזען א יונגער מאן, האט מען איהם גערופען ברוך שוסטער. ער האט געהאט א שם פון א גוטען בעל־מלאכה, ארבייט האט ער שטענדיג געהאט איבער'ן קאפ און ס'פלעגען איהם שטענדיג העלפען אפאר יונגע. געוואהנט האט ער אין א גרויסער שטוב מיט אנ'אלקער און אין יעדעס ווינקעלע האט מען אנגעזעהן רחבות: איבער'ן קוימען אפאר קופערנע פאנען, די בעטען צוגעדעקט מיט ווייסע לייליבער און אויף זיי א גאנצער בארג פון גרויסע און קליינע קישענס. ברוך האט געהאט ליגען אפאר הונדערט גילדען, און יחידי־סגולה אויף א גוט משכון פלעגט דאס וויב בארגען אויף וואכען־געלד. ברוך איז נישט געוועזען קיין עם־הארץ, ווי אנדערע שוסטערס: ער פלעגט דאווגען דריי מאל אין טאג בצבור, לערנען צווישען מנחה און מעריב א פרק משניות און לויפען אויף די צעהנטע גאס הערען א נייען מגיד. ביי יעדער געלעגענהייט האט ברוך געגעבען אנצוהערען, אז ער שטאמט נישט פון שוסטערס, אז אויב ער וואלט נישט געבליבען קיין עלענדער יתום בשעת די קראנקהייט — דאס ווארט האלערע האט ער קיינמאל נישט ארויסגערעדט — וואלט ער אודאי געוועזען א מלמד און אפשר גאר א דין. דער פראמפולער רב נעהער איהם אן א שני בשני.

אויסגעזעהן האט ברוך שוסטער זעהר לייטיש, אויפ'ן פנים איז די דראטווע נישט געלעגען, מען פלעגט איהם קענען אננעהמען פאר א שטיקיל צורבא דרבנן: אפאר ווייכע זאנפטע אויגען, א גאנץ שען בערדיל און אלע סוגות פון א יוד א למדן, פון א ברכה מאכען מיט פערגלאצטע אוינע; ביז א ווארף טהון זיך אין א זייט, בשעת ער האט בעגעגענט א אשה. ווער שמועסט אים שבת, בשעת ער פלעגט אנטהון דאס סאמעטענע היטיל און די אטליסענע קאפאטע מיט די פאר ברילען אויף דער שפיץ נאז, האט קיינעם אפילו נישט געחלומ'ט, אז ער איז א שוסטער, ס'איז אין איהם געוועזען עפיס א ניצוץ פון ר' יוחנן הסנדלר.

ברוך איז געוועזען א מפורסם אין דער גאנצער שטאדט פאר א גוטען אבשפרעכער פון עין־הרע'ס און רויזע. מען פלעגט איהם ברענגען אהיים טיכליך, זאקע, העמדער פון די קראנקע אבצושפרעכען און אז ער פלעגט אבשפרעכען, פלעגט עס טאקי זיין ווי צוגענומען מיט דער האנד. דאס קרימען ־ך, די פערשידענע העויות, דאס שפייען בשעת דעם אבשפרעכען זענען געוועזען פורכטערליך. יודענעס האבען געזאגט, אז ברוך מוז אודאי זיין א פערבארגענער צדיק. אויסער דעם האט זיך ברוך אביסיל פערנומען מיט דאקטעריי, אבער אויך אהן געלד, נור לשם מצוה. די דאקטעריי האט ער זיך אויסגעלערנט — ווי ער אליין פלעגט דערצעהלען — ביי א דענשטשיק פון א טאטערישען יענעראל, ביי וועלכעם ער האט געניהט כמה שנים. דעם דענשטשיק האט מוסר געוועזען די סודות, ווי אזוי צו היילען געלבזוכט אין רעמאטען, א אלטע כשופמאכערקע, בשעת ער האט געדיענט אין קאווקאז. און ברוך פלעגט היילען נור געשוואלענע געלענקען און געלע פנימ'ער, מיט אנדערע קראנקהייטען האט ער זיך נישט בעשעפטיגט.

דאס ווייב ויינס, א גאנץ פשוט'ע יודענע אפילו, האט געלעגט אויף איהם גרוים כבוד. א גאנצע וואך האט ברוך נישט געגעסען צוזאמען מיט די יונגען, נור אליין. זי פלעגט פאר ויינעטוועגען אויסשפרייטען א האנטוך אויפ'ן קאמאד און פלעגט אנקוועלען פון דער ווייטענס צוקוקענדיג זיך, ווי ברוך מאכט די ברכה, ווי ער רעדט נישט אוים פאר די המוציא און שרייט

באַנק ; ס'קלעקט פאַר איהם צוויי מיליאָן רובעל. דער פאָנד דאַרף ניט זיכערען קיין פערדינסט די וואָס נעהמען אין איהם אַ חלק ; ער דאַרף אויך ניט האָבען שטענדיג דעם קאַפּיטאַל אין מזומן. ער קען אויס־געבען על־כל־פנים, די העלפט פון איהם, ווען נור די סומע — 2 מיליאָן — וועט זיין פאַרפול. די בעלי־בתים פון פאָנד איז דאָס גאַנצע יודישע פאָלק, און נור פאַר'ן גאַנצען פאָלק איז ער פעראַנטוואָרטליך. דאָס גאַנצע פאָלק קען און דאַרף אין איהם האָבען אַ חלק ; וויפיעל איינער גיט איז גלייך. בעטהייליגען זיך אין פאָנד קען מען מיט דער קלענסטער סומע ; אַ קאָפּיקע איז פאַר איהם אַ שענע מטבע, אויב מען גיט זי נור אָפּט. קויפט וואָס דער פאָנד, געהערט עס דעם גאַנצען פאָלק אָהן אונטערשיעד, ניט נור אַ טהייל פון איהם. וועט דער פאָנד קויפען דאָס לאַנד אין פּאַלעסטינאַ, וועט עס געהערען דעם גאַנצען יודישען פאָלק.

און ד אָ ס וויל דער ציוניזם טהון מיט'ן געלד פון נאַציאָנאַל־פאָנד ; צו דעם צוועק האָט מען איהם געגרינדעט.

— דאָס גאַנצע געלד פון נאַציאָנאַלפאָנד, אַזוי שטעהט אין די תקנות, ווערט פערטהון נור אויף אויסקויפען די ערד (גאולת הארץ) אין ארץ ישראל.

— די געקויפטע ערד בלייבט אויף אייביג דאָס פערמעגען פון גאַנצען יודישען פאָלק.

פרעגט אַ יוד אַ קשיא : צו וואָס דאַרף איך, אַז די ערד זאָל געהערען דעם גאַנצען פאָלק ? וואָס איז מיר שלעכט, אַז יעדערער, ווער ס'וועט זיך בעזעצען אין פּאַלעסטינאַ, וועט זיך אַליין קויפען אַ שטיק לאַנד, ווי די וועלט פיהרט זיך ? מיט וואָס איז די קניה פאַר'ן גאַנצען פאָלק אַזוי וויכטיג ?

פרעגט מען — ענטפערען מיר, און אין דער תשובה קומען מיר צו דער העכסטער וויכטיגקייט פון נאַציאָנאַל־פאָנד.

אַלעמאָל, שוין אין גאַנץ אַלטע צייטען, איז געוועזן אַ גרויסער עולם, געמיינע מענשען, וועלכע האָבען געפרעגט : פאַר וואָס קומט איינעם גאָר און דעם אַנדערען גאָר גיט ? אין פע־שיעדענע צייטען האָט מען די קשיה אויף פערשיעדענע אופנים געפ־ענט. אין די צייטען וואָס די הויפּט קוועלע, פון וואַנען דער מענש האָט געשעפּט די מיטלען צו לעבען, איז געוועזן די ערד, איז די אויבען דערמאַנטע פראַגע געשטעלט געוואָרען, היפּאָטעזיכליך, בנוגע צום פער־מעגען פון נחלאות. נאָך ביז היינט שטעהט די ערדפראַגע ווי אַ ביין אין האַלז אַלע רעגירונגען, וואו ס'זענען דאָ פון איין זייט מענשען, וואָס האָבען גרויסע נחלאות, פון דער אַנדער זייט אַ בויערען פאָלק, וואָס האָט ניט גענוג ערד אויף צו לעבען. די פראַגע בעשעפטיגט נאָך איצטער גאַנץ שטאַרק ענגלאַנד, דייטשלאַנד, רוסלאַנד און פיעל אַנ־דערע לענדער, יעדעס לאַנד אויף איהר שטייגער.

אַ י י ן תשובה איז דאָ אויף די האַרבע פראַגע : וויל מען פטור ווערען פון די אַלע צרות און שווירינקייטען, דאַרף די גאַנצע ערד פון אַ געוויסען לאַנד געהערען דעם גאַנצען פאָלק, קיין פאַמיליע האָט ניט דאָס רעכט דעמאָלט איהר חלק ערד צו פערדינגען, אַ פשיטא שוין צו פערקויפען. ביי אַזאַ אָרדנונג איז אונמעגליך, אַז ווער ס'איז זאָל אַנ־קויפען גרויסע נחלאות, כדי פון זיי רייך צו ווערען ; קיינער האָט ניט דאָס רעכט פשוט איהם אויף אַזאַ אופן ערד צו פערקויפען. די ערד גע־הערט אַלעמען — נור אַזוי פיעל און אַזוי וויית ווי זיי בעאַרבייטען זי מיט אייגענע הענד.

הונדערטער פלענער זענען פאַרגעשלאָגען פון די געלעהרטע, וועלכע פערנעהמען זיך מיט דער ערד־פראַגע, ווי די זאַך אויסצופיהרען; מיר קענען זיך ניט אָבגעבען מיט זיי. גענוג, מיר ווייסען, אַז וואו ס'איז פאַרהאַן גרויסע גוטסבעזיצער, מוז דאָס פאָלק אויף אַזאַ אָדער אַנ'אַנדער אופן ליידען דערפון. איין משל. אין דייטשלאַנד וואַקסט ניט אַזוי פיעל

אויף לשון־קודש : „ני, כַּכִּין" אויב ס'איז נישט געוועזען קיין מעסער אויפ'ן האַנטוך ; היינט זיין הויך בענטשען ! אַפילו אום שבת, ווען אַלע צוזאַמען האָבען געגעסען ביי איין טיש, האָט ברוך אויך נישט גענומען פון דער קהל'שער שיסעל, נאָר נעהאָט פאַר זיך אַליין אַ טעלעריל מיט ציבעלעס און שמאַלץ. אַ טעלעריל טשאָלענט און אַ טעלעריל צימעס.

ער האָט זיין פלונית'טע זעהר עהרליך געהאַלטען, נאָר פאָרט אַ מאַנספערשוין, פלעגט ער אַמאָל אַ געשריי טהון אויף איהר, זי אָבער האָט איהם קיינמאָל נישט געענטפערט קיין שלעכט וואָרט. און אַז די שכנתה'ס האָבען אַביסיל פון איהר געלאַכט, פלעגט זי זיי זאָגען : „וואָס מיינט איהר, אַז מיין ברוך'יל איז עפּיס אַ פראָסטער שוסטער ? פרעגט מ י ך !"

און גאָט האָט געבענטשט דאָס פּאָר פאָלק מיט איין זוהן. דאָס ווייב פלעגט אַפילו אַמאָל מאַכען אַ שמועס מיט ברוך'ן, אַז זי וואָלט גע־וואָלט האָבען אַ טאָכטער אויך. ברוך אָבער האָט איהר שטענדיג געענט־פערט, אַז זי זינדיגט, מן־הסתם איז אַזוי בעשערט.

דאָס בן־יחיד'ל, אַ דאַר יונגעלע, האָט זיך געשניטען אויף אַ תכשיט און האָט געלערנט ביים בעסטען מלמד.

ברוך איז געוועזען איינער פון די זעלטענע גליקליכע יודען, וואָס האָבען אַ שטיקיל עולם־הזה. מיילא, פון עולם־הבא איז דאָך גאָר נישט דא, וואָס צו שמועסען.

דאָס אמת'ע עולם־הזה אָבער האָט זיך אָנגעהויבען פאַר ברוך'ן, בשעת דער רב זאָל לעבען האָט זיך אַריינגעצויגען אין דעם הויז, וואו ברוך האָט געוואָהנט. ערשטענס, איז דען פאַרהאַן אַ גרעסערער נחת־רוח, ווי צו וואָהנען אונטער איין ד אַ ך מיט אַ גאון, אַ צדיק, אַ מרא דאַתרא און צו האָבען אונטער דער נאָז אַ בית־המדרש'ל מיט אַפּאָר מוסר ספרים ? צווייטענס, האָט ברוך דער ערשטער געוואוסט, ווען שקצים האָבען דעם עירוב איבער־געריסען, ווער גט זיך, ווער האָט חתונה, ווער פערקויפט חמץ און נאָך אַנ־דערע וויכטיגע זאַכען, וועלכע קענען זיך נישט בעגעהן אָהן אַ רב. און, דריטענס, גלאַט דאָס פערגניגען, די וויגאַדאַ מיט שאַלות, — און ביי ברוך'ן פלעגט זיך טרעפען אַ סך שאלות : נעמסט דעם פּיפּיק מיט דער הוהן אין די האַנד און טהוסט אַ געה אַריין אין בית־דין־שטיביל און פאַרטיג אָהן שום לויפעניש אויף דער צעהנטער גאַס צו עפּיס אַ תלמיד־חכם, און דער מורה־צדק אין בית־דין־שטיביל האָט ברוך'ס היהן עפּיס בעסער בעקוקט, ווי אַ אַנדער שוסטער'ס, פאָרט אַ שכן. הכלל, ס'איז געוועזען פאַר ברוך'ן אַ שטיקיל גן־עדן דתחתון.

אפאַר מאָל אין טאָג פלעגט ברוך אוועקוואַרפען די אַרבייט און אַריינ־חאַפּען זיך אין בית־דין־שטיביל. דאָס בית־דין־שטיביל איז געוועזען דאָס ערגסטע צימער פון דעם רב'ס גרויסער, שענער דירה : אַ קליין דונקעל שטיביל, קאַלט און נאַס אים ווינטער, שטויביג און דעמפּיג אים זומער. אין דעם שטיביל פלעגען זיצען דריי אַלטע פערדאַרטע דיינים מיט געלע פּנים'ער און פעררונצעלטע שטערענס, אין צופאַלענע אַטליסענע קאַפאַטעס און אויסגעריבענע פערפעטסטע יאַרמולקעס. זיי האָבען געריכערט ליולקעס און געשמעקט טאַבאַק, געפּסק'נט שאלות און אויסגעגלייכט צדדים ביי קליינע דין־תורות. גט'ן, חתונה־קוויטליך, מכירת־חמץ און אַנדערע געלד־זאַכען האָבען דיזעלבע דיינים פעררוכט אין דער אַנדערער שטוב אַ גרוי־סער און שענער וואו ס'איז געזעסען די רביצין אַליין. דער רב פלעגט זיך זעלטען ווייזען אין בית־דין־שטיביל. ער איז שטענדיג געזעסען פערמאַכט ביי זיך אין אַ גרויסען זאַל, און ס'איז געוועזען זעהר שווער צוצוקומען צו איהם, סיידען עפּיס אַ גרויסער גביר, — ווייל ער האָט פונקט ווי רבי מכבד געוועזען עשירים, — אָדער אַ שטיקיל „טשינאָווניק" און אַפילו גלאַט אַ ערל. דער רב זאָל לעבען האָט בטבע זעהר מורא געהאַט פאַר פּאָלי־

תבואה וויפיעל דאס דייטשע פאלק פערניצט א יאהר; מען מוז קויפען תבואה פון אויסלאנד. א גרויסער טהייל פון דער ערד אין דייטשלאנד געהערט פריצים. זיי זענען פעראינטערעסירט דערין, אז די סך׳ן תבואה, וואס זיי האבען, זאלען זיי קענען פערקויפען וואס טייערער. וואס וויינינער תבואה ס׳איז דא אין לאנד, זענען די פרייזען פון תבואה אלין העכער. דערפאר בעמיהען זיך די פריצים דארט, אז די רעגירונג זאל ניט לאזען אריינפיהרען קיין תבואה פון אויסלאנד. כדי זיי זאלען ניט האבען קיין קאנקורעניץ. אי מען מוז דאך האבען אויסלענדישע תבואה, דאס פאלק דאריף דאך עסען? — טא זאלען די וואס פיהרען אריין, צאהלען א הויכען אבצאהל פאר די תבואה, אזוי אז זיי זאלען ניט קענען וואלוועל פערקויפען און ניט קענען מיט די דייטשע פריצים קאנקורירען. אי וועט דאך דאס ארימע פאלק מוזען צאהלען טייער פאר׳ן ביסען ברויט? דאס נעהט זיי ניט אן; די אייגענע קעשענע איז זיי טייערער פון גאנצען פאלק.

ווייל די גרויסע בעלי נחלאות אין דייטשלאנד זענען רייך, א טהייל זענען קרובים למלכות אויך, דערפאר האבען זיי טאקע א גרויסע דעה אין לאנד, און די דייטשע רעגירונג זוכט אלע מיטלען צוליעב צו טהון זיי, די רייכע, אויפ׳ן רעכנונג פון ארימען פאלק. זעהט, זייט מוחל, וואס עס טהוט זיך מיט דער פראגע אין אלע צייטונגען.

דאס איז אין דייטשלאנד, דאסזעלבע קומט פאר אין אנדערע לענדער אויך. כדי אבער איין פאר אלע מאל די שוויריגקייטען אויסצומיידען, מוז די גאנצע ערד, אייף וועלכער ס׳וואהנט א געווים פאלק, געהערען דעם גאנצען פאלק, דער גאנצער נאציאן.

און דאס ווילען מיר אויסמיידען ביי דעם ערשטען טריט, וואס מיר מאכען צו גרינדען פאר יודען א היים אין פאלעסטינא; מיר ווילען, די ערד זאל געהערען דעם גאנצען פאלק.

אויב דאס איז שווער אויסצופיהרען אין יענע לענדער, וואו די ערד געהערט שוין געוויסע בעלי־בתים, וועט עס אונז אין פאלעסטינא — וואו מיר הויבען ערשט אן אלץ צו בויען פון אנהויב — זעהר גרינג זיין. איינצופיהרען נייע ארדנונגען, דארט וואו אלטע עקסיסטירען, איז זעהר שווער; וואו מען הויבט אבער ערשט אן צו ארדנען, קען מען, ס׳פערשטעהט זיך, גרינג די בעסטע נייעסטע ארדנונגען איינפיהרען... אזוי וועט עס זיין בנוגע צו אנדערע "ברענענדיגע" פראגען פון אונזער צייט, אזוי איז עס בנוגע צו דער ערד־פראגע.

דעם יודענטהום איז די ארדנונג ניט ניי. וועלכער יוד ווייסט ניט פון "חומש", אז גאט איז פארצייטען, אין ארץ ישראל, געוועזען דער בעל־הבית פון דער ערד, יודען האבען נור געהאט דאס רעכט זיך צו בעניטצען מיט איהר, העכסטענס צו פערדינגען, אי דאס נור ביז יובל, וואו די ערד איז ווידער איבערגעגאנגען אין רשות פון זיין ערשטען בעזיטצער.

ווילען מיר, אז די ערד אין ארץ־ישראל זאל געהערען דעם גאנצען פאלק — דארפען מיר זי קויפען פאר אזא קאפיטאל, וועלכער וועט געהערען דעם גאנצען פאלק — דאס איז דער "נאציאנאל־פאנד".

דערמיט — מיין איך — האב איך געענטפערט אויף די אלע פראגען, וועלכע זענען אויסגערעכענט אין אנהויב פון דעם ארטיקעל.

מיט דער פראגע: ווי אזוי, אויף וואסער אנ׳אופן זאל מען זאמלען דאס געלד אין "נאציאנאלפאנד"? וועלען מיר זיך פערנעהמען אין אונזער קומענדיגען לעצטען ארטיקעל.

באגינגען. ש. ראזענפעלד.

א בריעף אין די רעדאקציע.

געעהרטער פיהרער פון דעם „יוד"!

אזוי ווי דער הערר בעל־מחשבות האט אין זיינע „טענות ומענות" מיך בעריהרט מיט מיין דרשה אין דער אסיפה פון חברה מפיצי השכלה, האלט איך עס פאר א חוב אויך צו זאגען עטליכע ווערטער און מעג שטארק גלויבען, אז איהר וועט ניט פאראיבעל האבען,

---

ציע, אפקורסים און פוילישע חסידים — דער רב איז געוועזען א ליובאוויטשער חסיד — האבען אפילו מוציא־שם־רע געוועזען, אז דער רב מוז עפים זיין נישט אין ארדנונג מיט׳ן פאס רח״ל, נאר ווער האט זיי געגלויבט.

ס׳איז גלאט געוועזען אזא מין הולשת־הלב פון א יוד, וואס איז געזעסען פערמאכט ביי זיך גאנצע טעג און נעכט, — און אפשר האט ער געהאט דרינען עפים א קיק.

ברוך האט זיך אם בעסטען געשפירט אין דעם פינסטערען אנגערויכערטען בית־דין־שטיבל און האט זעהר ליעב געראט זיך צוצוהערען צו די שיחות־חולין פון די דיינים. בכדי צו ווערען מיט זיי אביסיל נאהענטער, האט ער פון צייט צו צייט געלעגט א לאטע אויף א שוך, א קנאפעל אויסגעגלייכט און אלץ אהן געלד. „ביי א למדן געלד נעדמען", פלעגט ער זאגען, „חלילה! ס׳איז פאר מיר גלאט א זכיה צו האלטען זייער שוך אין דער האנד".

איינמאל איז ברוך געזעסען אין בית־דין־שטיבל און האט זיך צוגעהערט, ווי די דיינים דאבען זיך אביסיל געאמפערט איבער די נייע מקוה, איינער פון זיי האט אויסגעוויזען מיט כל אותות ומופתים, אז זי איז פסול און ס׳איז א גרויס וואונדער, וואס דער רב שווייגט. די אנדערע האבען איהם סותר געוועזען און פון א ווארט צו א ווארט האבען זיי זיך זעהר צופלאמט, געשריגען און געמאכט מיט די הענד, ווי אמת׳ע עהרליכע יודען בשעת א מחלוקת לשם־שמים. אין מיטען פון דעם געשריי און געפילדער האט זיך פלוצלינג געעפענט די טהיר און ס׳האט זיך בעוויזען דער רב, א יוד אין די מיטעלע יאהרען, מיט א שענעם שווארצען בארד, מיט א פאר שווארצע אויגען, בעזוימט מיט לאנגע שווארצע ברעמען. די אויגען האבען געווארפען פונקען. „איהר האט געהערט א מעשה", האט ער א ניכען זאג געטהון צו די דיינים. וועלכע זענען ראפטים שטיל געווארען און האבען זיך אויפגעשטעלט. „איהר האט געהערט א מעשה. א האלבע שטאדט עסט ברויט פון נוישע בעקער, אמת׳ער פת־עכו״ם". אבזאגענדיג די פאר ווערטער און דורכשפרייזענד איין מאל דאס בית־דין־שטיבל, איז ער שנעל צוריק אריין צו זיך: די דיינים האבען זיך געלאסען צוריקגעזעצט און דער שמועס איז אריבער פון דער מקוה אויפ׳ן ברויט. ברוך איז אבער געבליבען שטעהן, ווי א גולם, און האט נישט געקענט קומען צו זיך. ס׳האט זיך איהם גע־דאכט, אז ער האט מיט די אייגענע אויגען געזעהן א מלאך, עפים אזוי גיך, אזוי געשווינד. ברוך האט קוים כח געהאט זיך אנידערציזעצען. ער איז געוועזען ביי זיך זעהר אראבגעפאלען. „וואס טויג איך אויף דער וועלט", האט ער זיך געטראכט. „דא זיצען יודען און טראכטען למובת־הכלל, דארט ביי זיך זיצט א גאון און זארגט פאר די גאנצע שטאדט, און וואס טהו איך?" פון דער מינוט אן האט ברוך געשפירט א גרויס דבקות צום רב און האט נור געקלערט, ווי אזוי זיך צו איהם צו צונעהערן. אויף ברוך׳ס גליק האט דעם רב׳ס שמש עוסק געוועזען אין שדכנות און פלעגט מוזען א פאר מאל אין טאג אביסיל ארויסלויפען אויף דער שטאדט. ברוך האט איהם אנגעהויבען צו פערטרעטען. כעלות הבקר איז ער שוין געוועזען ביים רב, אויסגעפוצט די שיך, דערלאנגט איהם וואסער, און ביסליכווייז איז דאס געווארען א חזקה. ברוך האט זיך געשפירט גליקליך, אז ער איז משמש אזא תלמיד־חכם, וואס לאו כל אדם זוכה. איינמאל, בשעת דער רב האט אבגעגאסען נעגיל־וואסער, האט ער א פרעג געטהון: „ברוך, פאר וואס זעהט מען אייך ניט?" ברוך האט נישט פערשטאנען, וואס דאס בעטייט, און האט נישט געוואוסט, וואס צו ענטפערן. דער שמש אבער האט איהם שפעטער געגעבען צו פערשטעהן, אז דער רב האט אוודאי געוואלט געבען אנצוהערען, אז ער פארויט זיך געבען איהם ווענינ. ברוך

ווען איך וועל זאָגען, אז דער אֱמת איז ניט תמיד ביי דעם. וואָס שרייט אין אַלע גאַסען, אז דער אֱמת וואָהנט ביי איהם אין קעשענע.

אייער „יוד“, וואָס איהר פֿיהרט איהם, איז אַ שומר פֿין די בני־ציון. אויב אונטער ציון פֿערשטעהט מען צדק, משפט, חסד ואמת, קען מען דאָס ניט נאָכזאָגען די בני־ציון. איטליכער, וואָס זוכט נאָר דעם אֱמת, ווייסט ניט, וואָס הייסט זידלען און גראָב זיין. אז די בני־קרח האָבען זיך עמפּערט אַקעגען משה־רבנו, האָט קיינער פֿון זיי זיך ניט געזידעלט. קרח האָט נעפֿרעגט: „ווען דאָס גאַנצע פֿאָלק איז הייליג, וואָס׳זשע שטעלט איהר זיך אַזוי הויך?“ משה רבנו האָט איהם ווידער געפֿ־ענט: „וועניג האָט מען אייך לויים נעגעבען, ווילט איהר נאָך די כהונה אויך“. מען האָט גערעדט ווערטער, אָבער קיינער האָט זיך ניט געזידעלט. פּשוט אָנחאַפּען און זידלען ווייזט שוין אַליין אויס, אז עס איז נישטאָ קיין דבורים, אַז מע איז אביסיל שטומפּיג אויף דער עברי. און ווען עמיצער שרייט, אַז ער אַליין איז אָרענטליך און פֿיין, און די גאַנצע וועלט איז נעהאַפּט אין דער מעשה, דאַרף מען שוין וויסען, אַז דאָס אָרענטליכקייט, וואָס ווערט אויסגעפּויקט אויף דער גאַס, האָט אין זיך עפּיס אַ מום, וואָרום וועד בעט דיך זאָלסט שרייען?

איהר מוזט וויסען, אַז איך בין ביי זיך גאָר ניט אַראָבגעפֿאַלען, נאָכדעם ווי איך האָב געלעזען דעם בעל־מחשבות. ביי וועמען וויל ער מיך אַראָבוואַרפֿען אין די אויגען? ביי אונזער פֿאָלק? בוודאי ניט! עס ווייסט דאָך ניט, ווער איז דער בעל־מחשבות און אונזער פֿאָלק בעשטעהט דווקא ניט פֿון קיין נאַראָנים, וואָס מע קען זיי פֿיהרען ביי דער נאָז. דער בעל־מחשבות האָט גאָר ניט גוט אָנגעטראָפֿען. און אויב דאָס פֿאָלק וועט איהם גלויבען, וועט מען דאָך קענען נאָר אָהן זידלען בעוויזען בעשיינפּערליך, אַז איך האָב דאָס גאַנצע לעבען געטראַכט פֿין יודען און געשריבען פֿון זיי און איבער זיי און פֿאַר זיי. דער בעל מחשבות האָט מיך גאָר ניט דערשראָקען מיט זיין זידלען. ער מעג זיין גאַנץ רוהיג פֿאַר די שמאַטעס, וואָס איך האַלט זיך אָן אין זיי, די אַלע שמאַטעס זענען ניט ביי מיר בעהאַלטען אין אַ קעסטילע, די שמאַטעס זענען אַלע בעקאַנט, און ניט לאַנג האָט דער דאָקטאָר סאַפּיר אויך געבראַכט אין דער צייטונג „Будущность“ עטליכע שמאַטעס מיינע, וואָס ער, אויך אַ בן־ציון, וויל זיך אונטער זיי אונטערשרייבען.

איך האָב אמאָל געזאָגט אין מיינע שמאַטעס. ווי דער בעל־מחשבות מיינט, אַז איך וועל בעסער צולאָזען, אַז מיין צינג זאָל זיך צוקלעפּען צו מיין גימען, איידער איך זאָל דיך פֿערגעסען, ירושלים. נאָר איך האָב געמיינט און מיין נאָך אַצינד, אַז מען רעדט פֿין ירושלים, פֿון ציון, מיינט מען נור דאָס, וואָס עס איז געווען דאָס האַ־ץ פֿון ציון: תורה ודבר ד׳. אָבער אז מען לענט די תורה ודבר ד׳ אוועק אין דער זייט, און מען חאַפּט זיך אָן אין אַ מגן דוד, אי״ אַ דגל מהנה ציון, איז שוין אז אַך און וועה דער תורה ודבר ד׳. ווי באַלד אַ סימן, אַ סיג לתורה, איז שוין עפּיס פּלאַטשיג דער עסק. ווי באַלד עס איז ניטאָ נאָט אין האַרצען, מענסטו דאָס האַרץ בעהעננען מיט אֶלֶף וְאַלְפֵי אֲלָפִים מגן־דוד׳ס, וועט דערפֿין גאָר ניט אַ־ויסקומען. וואָס איז וויכטיגער דער תוך, דער קרן, אָ־ער די פֿאָהן? אַז מע רעדט מיט די בני־ציון קלאָר ווי די זון, ווי איינער זאָגט ״בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטַנָּה״, אַז איך וויל פֿון גאַנצען האַרצען, אַז יורען זאָלען זיין בע־וואַנדט אין תורה, און זאָלען קענען זייער שפּראַכע לשון־קודש, זייער געשיכטע וכדומה, איך מיין, אַז מע דאַרף דערצו אויסקלויבען אַזאַ וועג, וואָס מע זאָל טאַקע קענען דע־נעהן אַ סוף, און זאָג טאַקע, אַט וואָס פֿאַר אַ וועג פּאַסט דערצו, זענען זיי ניט צופֿריעדען, און זענען נאָך דערצו אין כעס. ס׳טייטש, זאָגען זיי, ווי איז דאָס נעהערט געוואָרען, אַז יודען זאָלען פֿון קליינווייז אָן ניט לערנען לשון און

האָט זיך גענומען דאָס צום האַרצען און האָט אָנגעהויבען מיטצונעהן מיט׳ן רב אויף סְנדקאות, נאָכטראָגען דעם טַלית אין שוהל אריין, בעלייטען איהם אין מרחץ אריין און אָבשניידען די נעגיל, מיטגעהן בעקוקען די עירובין. הַכְּלַל ער פֿלעגט כִּמְעַט פֿון איהם נישט אָבטרעטען אויף אַ רגע. ביסליכווייז האָט די רבי־צין אויך אָנגעהויבען זיך שאַפֿען מיט ברוך׳ן, איהם איבערגעבען פֿערשידענע געשעפֿטען, דעם רב׳ס קינדער — ער איז קיין עין־הרע געווען אַ מטופּל — האָבען איהם אויך מכבד געווען מיט אַ פּאָר נענג אַ טאָג. און אין שטאָדט האָט מען איהם אָנגעהויבען צו רופֿען „ברוך דעם רב׳ס“.

דער נאָמען איז איהם געקומען לכל־הַדעות, ווייל ער איז שוין לאַנג געווען אויס שוסטער. פֿון אָנהויב האָבען די יונגען געאַרבייט, און ס׳איז גענוג געווען ברוך׳ס אַ קוק. אָבער וואָס ווייטער האָט ברוך דערויף אויך קיין צייט נישט געהאַט, די אַרבייט פֿלעגט אַרויסגעהן שלעכט; די אַרבייט האָט אָנגעהויבען צו ווערען אַלץ וועניגער, און די יונגען זענען אוועקגעגאַנגען, פֿריהער איינער, דערנאָך דער אַנדערער. דער באַרג קישענ׳ס אויף די בעטען איז קלענער געוואָרען. די קופּערנע פֿאַנען זענען פֿער־שוואונדען געוואָרען, דאָס בן־יחידיל האָט זיך אַרומגעוואַלגערט אין אַ חסידים־שטיבּיל, דאָס ווייב האָט אָנגעהויבען אַרומצוטראָגען נאָפּט אין די הייזער און קוים פּערדינען אויף חיונה. זי האָט אָבער אויף איהם קיין תרעומות נ־שט געהאַט, מען האָט זי פֿאַרט גערופֿען „שפּרינצע ברוך׳ס דעם רב׳ס“, און נישט די שוסטערקע, ווי מען רופֿט איהר שְׁכֵנ׳תה געלע.

ברוך איז שוין געשטאַנען אין אַ גאַנץ הויכער מַדְרֵגָה. ער איז געווען אָנגעזאַפּט מיט׳ן רב, ער פֿלעגט אַזוי רעדען ווי דער רב, אַזוי געהן, אַזוי וואַרפֿען מיט די אויגען, אַזוי אפּילו זיך שאָקלען ביים דאַוונען. דער רב האָט זיך נישט געשאָקעלט ווי אַלע, פֿון הינטען צו פֿאָרינט, און צוריק, נאָר ווי אַ אומרוה, פֿון לינקס אויף רעכטס — און די לֵצָנֵי־הַדוֹר פֿלעגען זיך גלייכווערטלען, אַז מען וואָלט שוין געקאָנט יוֹצא זיין מיט ברוך׳ן אָהן אַ רב. ברוך איז געוואָרען אַזאַ חשוב, אַז ער האָט איין מאָל שוין די זכיה געהאַט צו טאַנצען מיט׳ן רב ביי די הַקָּפוֹת. די מעשה איז אַזוי געווען. ביי נאַכט ביי די הקפות אין בית־דין־שטיבּיל איז דער רב געשטאַנען ועהר פֿער־טראַכט, מען האָט געזונגען פֿערשידענע מאַרשען, מען האָט געטאַנצט און ס׳האָט איהם גאָר נישט געאַרט. נאָך צוועלף איז די מרה־שחורה אַוועק, דער רב איז געוואָרען אַביסיל אויפֿגערוימט און האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו קוקען אויף פּנחס שוחט און שמואל נאַחאַנער, די רעדעלפֿיהרער פֿון די טענץ. זיי האָבען זיך געשטויסען, אַז דער רב זאָל לעבען האָט חשק צו אַ טענציל און האָבען אַזוי לאַנג געטאַנצט נעבען דעם רב, ביז זיי האָבען איהם אַריינגענומען אין רעדיל אריין און דער רב האָט זיך געלאָזט נעהמען. אין דעם אויגענבליק האָט זיך אָנגעחאַפּט פֿון ה׳נטען ברוך און האָט מיטגעטאַנצט. די התלהבות איז געווען אַזוי גרויס, אז ס׳איז קיינעם נאָר נייט איינגעפֿאַלען איהם אַוועק צוטרייבען. פֿון גרויס שמחה איז ברוך נאָך די טענץ אַרויף אויפֿ׳ן אויבען און האָט אַזוי ־לאַנג געטופּעט מיט די פֿיס, ביז דער אויבען איז איינגעפאַלען.

(ענדע קומט).

גרשון בן גבריאל.

געשיכטע ? מיר ענטפערן, אז ווי באַלד מע מיינט לשון, זאָל זיין לשון, חורה—תורה און געשיכטע—געשיכטע, דאַרף מען די אַלע זאַכען לערנען, אַז די השגות זענען שוין דערצו פאַרטיג, אַז דאָס הארץ קאָן אין זיך איינבאַקען די תורה באהבה. אַז די געשיכטע קאָן זיין אָנגענומען באהבה, אָבער ניט דורכפליהען דורך דעם אויער ווי אַ בבא־מעשה. לאָמיר זיך ניט נאַרען, איז עפּים א סך אַרויסגעקומען פאַר יורען, וואָס קליינע קינדער האָבען געלערנט אין די חדרים גמרא ? מע האָט זיי אָנגעשטאָפּט דעם מוח מיט קשיות און תרוצים, וואָס זענען געווען גאַנץ ווייט פון זייער פערשטאַנד און עס איז דערפון להלוטין קיין שום גליק פאַר יורען ניט אַרויסגעקומען. אצונד וויל מען דאָס אייגענע טהון מיט לשון־הקודש, מיט תנ"ך און געשיכטע. מיר זאָגען, אַז קינדער פון 8 ביז 12 יאָהר אין די דרדקי שולען קענען ניט ווערען קיין למדנים, און וואָס מע וועט זיי אָנשטאָפּען ווי אַ גאָנער מיט באָכים, וועט גאָר ניט פיהרען צום צוועק. די שולע אין יפו האט עס שוין בעסער פון אלעמען בעוויזען, און דאָס האָט שוין אחד־העם אויך געזאָגט און בעוויזען אין „השלח", (?) שטעלט אייך פאָר, אַז מיר האָבען אזאַ דעה, וואָס קומט אונז דערפאַר ? די בני־ציון האָבען פונקט פערקעהרט איין אנדער דעה, וואָס איז דערפון געדרונגען ? דאַרפען איינע די אַנדערע איינשלינגען לעבענדיגערהייט ? איז דען דאָ אזאַ מין בעל־מהשבה, וואָס קאָן אַזוי זאָגען ? איינס איז געדרונגען: איטליכער דאַרף זעהן און זיך בעשטרעבען זיין דעה אויספיהרען אין לעבען מיט אייגענע כחות און דערמיט אליין בעווייזען דעם אֱמת. מיר זאָגען, אַז מע דאַרף אַרויסגעבען ספרים, מע דאַרף שרייבען און פערברייטען צווישען יודען געשיכטע און לשון, מען דאַרף עפענען שקאָלעס פאַר עלטערע קינדער פון 20 און מעהר יאָהרען און זיי פיהרען אויף דעם יודישען וועג. מיר זאָגען, אַז מע דאַרף זיך ניט נארען, אַז מיט קליינע קינדער קען מען קיין גרויסע זאַכען ניט אויספיהרען. מיר זאָגען, אַז עס איז בעסער איינצובאַקען די קינדער אין האַרץ ליעבע צום פאָלק מיט איינענעם דרך אֶרץ, איידער זיי צו פערקעהרען אין פאָרמעס, אין וועלכע מע וויל אויסגיסען פערשידענע זאַכען, וואָרום קינדער קענען ניט זיין קיין פאָרמעס, און ווי באַלד מע מאַכט פון זיי פאָרמעס, וועט דאָס גיסערייַ זיין ניסעריי און די פאָרמעס וועלען בלייבען פאָרמעס, זיי וועלען זיין כְּחוֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר און וועלען קיין טעם ניט פיהלען פון דעם רוח הקודש, וואָס עס וועט אויף זיי אויפגעגאָסען ווערען און דער רוח הקודש וועט זיך אויך צוגעהן מיט די פאָרמעס, אַזוי ווי די נשמה טהיילט זיך אָב פון דעם גוף. מיר ווילען, אַז די נשמה מיט דעם גוף זאָלען זיין אין איינעם, ניט געטרענט, אַז דאָס אייביגע לעבען זאָל זיין איינגעפלאַנצט, אַזוי ווי מיר בענשען גאָט ביי לייענען די תורה, און אונז ענטפערט מען, אַז מע דאַרף גיסען און גיסען אָהן אַ שיעור אויף די פאָרמעס. מיר טראַכטען, טהוט אייך ווי איהר פערשטעהט, און מיר ווילען טהון אַזוי ווי מיר פערשטעהען. עס איז אונז גאָר ניט איינגעפאַלען, אַז מע דאַרף זיך גאָר זידלען. נאָר איך מיין, אַז איטליכער יוד פערשטעהט, אַז צוריק־שקץ איז קיין מלאכה ניט, און דעריבער וויל איך ניט בעטרעטען דעם וועג פון זידלען. איך האָב אַמאָל אין דער ביבליאָטהעק פון שלום עליכם געשריבען אַ בריעף צו מיינע ליעבע יודעליך, און איך מיין, אַז זיי האָבען מיך דענסטמאָל פערשטאַנען און וועלען מיך אַצונד אויך פערשטעהן, איך מענ מיך אויף זיי פערלאָזען...

אדעסא, מנשה מרגליות.

*

אונזער תשובה ה' מארגוליסען.

ה' מאַרגוליס בעקלאָגט זיך אין זיין בריעף, אַז "דער יוד" איז געווען אומגערעכט געגען איהם און אַז דער מחבר פון דעם אַרטיקעל "טענות און מענות" (יוד 29) האָט איהם געזידעלט. דעם בעל מחשבות, דעם מחבר פון דעם אָנגערופענעם אַרטיקעל איז גאָר קיין מאָל ניט איינגעפאַלען צו בעליידיגען אָדער צו זידלען דעם ה' מאַרגוליסען. בעל מחשבות איז נור אַרויסגעטרעטען געגען די געדאַנקען פון ה' מאַרגוליסען, וועלכע ער און אויך מיר האַלטען פאַר לאַנג אָבגעלעבטע און שעדליכע. ניט ער און ניט מיר האָבען דעם ה' מארגוליסען הויזד געווען, אַז ער מיינט חלילה ניט עהרליך. מיר גלויבען איהם געוויס, אַז אַלץ, וואָס ער האָט געשריבען איז נור פון די יודענס טובה וועגען. מיר גלויבען איהם אויך ווייטער, אַז דאָס, וואָס ער שרייבט, האַלט ער געוויס פאַר אמת. אָבער ביי ה' מאַרגוליסען זענען דאָ צוויי אמת'ן. איין אמת, וועלכען מיר געפינען אין זיינע אַלטע שריפטען, און איין אַנדער אמת, אַ גאַנצער אַנדער מין אמת, אין זיינע לעצטע שריפטען. מיר שעצען גאַנץ הויך די פריהערדיגע ווערק פון ה' מאַרגוליס. אומזיסט רופט ער זיי אָן שמאַטעס. אין "יוד" זענען זיינע ווערק אַזוי קיינמאָל ניט אָנגערופען געוואָרען. אונטער פיעל זאַכען, וואָס מאַרגוליס האָט פריהער געשריבען, וואָלטען מיר זיך אויך אונטערגעשריבען מיט ביידע הענד. לײדער אָבער האַלט מאַרגוליס אַליין ניט פון דעם, וואָס ער האָט אַמאָל געזאָגט. דער "אמת", מיט וועלכען ער טראָגט זיך איצט אַרום, פערדינט לויט אונזער מיינונג ניט אַזאַ נאָמען. מיר האַלטען אַזאַ פאַלשען אמת פאַר אַ גרויסע סכנה פאַר דאָס יודישע פאָלק. אונזער חוֹב איז געווען אָנצוּווייזען אויף דעם פאַלשען וועג, אין וועלכען ער וויל אונז איצט פיהרען. מיר שטעהען צוזאַמען מיט דער גרויסער מעהרהייט פון אונזער פאָלק און ווילען ניט, צוגלייך מיט אַלע אמת'ע יודען, אַז אונזערע קינדער זאָלען דורך אַ פאַלשע ערציהונג אָבגעריסען ווערען פון אונזער פאָלק. ה' מאַרגוליס זאָגט, אַז עס איז אונמעגליך צו געבען קליינע קינדער פון 8 ביז 12 יאָהר די קענטעניס פון העברעאיש און דער יודישער געשיכטע. פאַר וואָס אָבער איז דאָס ביז איצט געווען מעגליך ? פאַר וואָס האָבען דאָך פריהער אַלע יודען געקענט העברעאיש ? ווי דאָס איז אַמאָל געווען מעגליך, קען דאָס אויך איצט מעגליך זיין. די ראיה מיט דער יפו'ער שול איז גאָר קיין ראיה ניט. וואָלט די שול ניט געווען אונטער דער הנהגה פון אליאנס און וואָלט זי געהאַט גענוג מיטלען, וואָלטען דאָרט די קינדער זיך פיעל געקאָנט אויסלערנען. און וואָס איז שייך צו געשיכטע, האָט ה' מארגוליס אַ גרויסען טעות, ווען ער מיינט, אַז געשיכטע קען מען לערנען נור מיט גרויסע. עס פערשטעהט זיך, אַז מיט קינדער דאַרף מען לערנען געשיכטע אַנדערש ווי מיט גרויסע. געוויס זענען קליינע קינדער ניט אימשטאַנד פילאָזאָפיש צו פערשטעהן די געשיכטע, נאָר מען קען זיי גאַנץ גרינג בעקאַנט מאַכען מיט די וויכטיגסטע געשעהענישען פון די אַמאָליגע צייטען און מיט דעם לעבען פון די גרויסע יודישע מענשען. און דאָס דאַרף ניט קליין זיין אין אונזערע אויגען. אַ קינד פערשטעהט דעם אמת נור דורך די בעקאַנטשאַפט מיט מענשען און פאַקטען. קענענדיג די געשעהענישען פון אונזער געשיכטע און דאָס לעבען פון אונזערע גרויסע מענשען, וועט דאָס קינד זיך פיהלען אין איינעם מיט דעם פאָלק, עס וועט ליעב קריגען דאָס פאָלק, וואָס האָט געליטען, און די מענשען, וואָס האָבען מלחמה געהאַלטען פאַר'ן אמת. אין די קינדער־שולען פון אַלע פעלקער אין דער וועלט ווערט געלערנט געשיכטע; אַפילו אין די פרעבעל־שולען, וואו קינדער קומען זיך צונויף

נור צום שפּיעלען, דערצעהלט מען די קליינינקע 5—6 יאָהריגע עופֿעליך פון די בעריהמטע מענשען אין זייער פאָלק, מען דערצעהלט זיי די מעשׂות און לעגענדעס פון זייער פאָלק. און דאָס טהוען אלע פעלקער, וועלכע דאַרפען ניט מורא האָבען, אז זייערע קינדער וועלען זיך פון זיי דערווייטערן. זיי טהוען דאָס, ווייל זיי ווייסען, ווי טהייער מען דאַרף שעצען דעם נאַציאָנאַלען גייסט פון פאָלק און ווי וויכטיג עס איז איינ־צופלאַנצען ליעבע צום פאָלק אין דעם יונגען דור גלייך פון דער פריי־הער קינדהייט אָן. דאָס טהוען אלע פעלקער, נאָר ביי אונז געפינען זיך נאָך אַלץ מענשען, וועלכע זענען ווי פערבלענדעט געוואָרען צו זעהן אזא פּראָסטען אמת.

ה' מאַרגוליס זאָגט, אז איהם איז אויך טהייער די העבּרעאישע שפּראַך און די יודישע געשיכטע, נאָר ער הייסט זיי לערנען אין די אַווענד־שולען מיט דערוואַקסענע מענשען, וואָס האָבען שוין העכערע השׂגות. אונז וואונדערט אָבער, ווי אַזוי איז ה' מאַרגוליס אַזוי דערוויי־טערט געוואָרען פון לעבען, אז ער זעהט גאָר ניט, אז דאָס הייסט אין גאַנצען מבטל זיין די למודים, וועלכע ער וויל אויך פערברייטערן אין אונזער פאָלק. שוין־זשע ווייסט ה' מאַרגוליס ניט, אז אין די אַווענד־שולען לערנען זיך נור גאַנץ ווייניג מענשען, און אז ווייל די שילער אין די אַווענד־שולען זענען דערוואַקסענע מענשען, האָבען זיי שוין דאגות פון פּרנסה און קענען ניט אָבגעבען פיעל צייט אויף לערנען. אין די אַווענד־שולען, ווי עס ווייזט די פּראַקטיס, ווערט בכלל זעהר ווייניג דערגרייכט, און לערנען אין זיי אַנדערע למודים אַ חוץ נאָר די נויטהיגס־טע, די פּראַקטישע, איז כּמעט אין גאַנצען אונמעגליך.

ה' מאַרגוליס ענדיגט זיין בריעף מיט דעם אַלט־פרענקישען פּירוש אויף דאָס וואָרט „ציון“. ציון איז פאַר איהם ניט דוקא ארץ־ישראל. ציון איז בלויז פאַר איהם אַ מליצה, אַ צייכען, אונטער וועלכען ער פער־שטעהט דאָס האַרץ, דעם קרן פון יודישקייט. נור דאָס האַרץ, זאָגט ער, איז איהם טהייער און ניט דער מגן־דוד. ער זעהט אָבער ניט, אז דער תּוך פון יודישקייט געהט אין גלות אונטער, און אז ער, ה' מאַר־גוליס אַליין, העלפט בעגראָבען דעם דאָזיגען תּוך. ער וויל ניט אויך זעהן, אַז די ציוניסטען האַלטען טהייער ניט דעם מגן־דוד, נאָר אויך דעם תּוך, דאָס האַרץ פון יודישקייט, און אַז מיר זענען ציוניסטען נור צוליעב דעם, דאָס אונזער פאָלק זאָל ווידער קריגען אַ געזונדע נשמה מיט אַ געזונדען האַרץ.

ה' מאַרגוליס וויל, אַז די פערשידענע צדדים, וועלכע האָבען פערשידענע דעות זאָלען זיך לעבען בשלום איינער מיט דעם אַנדערען. זאָל זיך יעדער צד, זאָגט ער, געהן אין זיין וועג. מיר זענען ניט מסכּים מיט די דאָזיגע ווערטער. מיר קענען ניט האַלטען שלום מיט דעם אַנדער צד, וועלכער לערנט אונז פאַלשע תּורות. מיר וועלען געגען די שיטה, וועלכע מיר האַלטען פאַר שעדליך, שטענדיג מלחמה האַלטען; מיר האַלטען עס פאַר אונזער חוב אָבצוהיטען אַלעמען פון דעם שאָדען, וואָס עס קען פון די פאַלשע תּורות אַרויסקומען.

מיר זאָגען נאָך אַמאָל, אַז ניט מיר און ניט אונזער געעהרטער מיטאַרבייטער בעל־מחשבות האָבען געוואָלט אַנריהרען דעם כּבוד פון דעם ה' מאַרגוליס. מיר גלויבען איהם, ווען ער זאָגט אונז, אַז ער וויל דאָס די יודען זאָלען קענען תּורה, די יודישע געשיכטע און די העבּרע־אישע שפּראַך, נאָר מיר ווילען ניט פערמאַכען די אויגען און איהם נאָכזאָגען אָמן, ווען ער זאָגט אונז, אַז דערצו איז נויטהיג מבטל צו זיין די דאָזיגע למודים אין די יודישע קינדער־שולען. אדרבה, געגען אַזאַ משונה'דיגען געדאַנקען וועלען מיר תּמיד פּראָטעסטירען.

מיר גלויבען אין דעם געזונדען שכל פון אונזער פאָלק און האָ־פען, אַז עס וועט זיך ניט לאָזען איינשטילען דורך די זיסע רייד פון ה' מאַרגוליס און וועט ניט געהן אין דעם קרומען וועג, אויף וועלכען ער וויל אונז פיהרען.

י. ל.

פּאָליטישע איבערזיכט

די אונרוהען אין פראַנקרייך. — דער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט.

די אונרוהען אין פראַנקרייך האָבען נאָך ניט אויפגעהערט. די העצע, וואָס מען האָט אַרויסגערופען אין ברעטאַין געגען די רע־גירונג, איז ניט פערגאַנגען אומזיסט. אין סענט־מען האבען די פויערים אָבגעשפּאַרט די גאַס, וואָס פיהרט צו דער גלחישער שול און מיט שטיינער און שטעקענס האָבען זיי געוואַרט אויף די זשאַנדאַרען און סאָלדאַטען. נאָך אַ קורצען געשלעגע האָבען זיך די סאָלדאַטען דורכ־געשלאָגען דעם וועג און געקומען ביז צו דער שול. נאָר דאַ האָט זיך אָנגעהויבען פון דאָס ניי אַ מלחמה. די סאָלדאַטען האָט מען בעגאָסען מיט פאַמוניצעס, מען האָט אויף זיי געוואָרפען שטיינער פון אַלע זייטען. אַרום דער שול איז געווען אויסגעגראָבען אַ טיעפער גראָבען און אָנ־געפילט מיט וואַסער. די טיהרען פון דער שול זענען געווען פעסט פערריגעלט און פערמויערט. די סאָלדאַטען האָבען לאַנג געמוזט מלחמה האַלטען, ביז עס האָט זיך זיי איינגעגעבען דורכברעכען אַ לאָך אין מויער און אַריינצוקומען אין שול. אינעווייניג האָט שוין די מלחמה אויפגעהערט און די פרומע שוועסטער, די מאָנאַשקעס, האָבען גלייך אויפ'ן בעפעהל פ'ן די אָפיצירען פערלאָזען די שול.

דאָסזעלבע איז אויך פאָרגעקומען אין אַנדערע ברעטאַנישע שטעדט. אין פאַלגאַע האָט מען פון דער גלחישער שול געוואָרפען אויף די סאָלדאַטען ברענענדיגע בינטליך שמרוי און געגאָסען אויף זיי קעראָסין.

צום כּבוד פון דעם פראַנצויזישען חיל מוז אָבער געזאָגט ווער־רען, אַז זיי האָבען דערוויל אין ערגיץ ניט אַנגעווענדעט געגען דאָס פאָלק שאַרפע געוועהר. דערפאַר לאָזען זיך אויס געוועהנליך די אונ־רוהען נור מיט אַ קליינעם געשלעגע און מיט פערוואונדעטע.

דער גרעסטער טהייל פון פראַנצויזישען פאָלק האַלט מיט דער רעגירונג אין איהר מלחמה געגען די גלחים. דאָס האָט מען אויך ווידער איצט געקאָנט אַרויסזעהן ביי די אסיפות פון די פּראָווינץ־פערוואַלטונגען, וועלכע זענען איצט אין גאַנץ פראַנקרייך. דער גרעס־טער טהייל פון די דעפּוטאַטען אין די פּראָווינץ־פערוואַלטונגען האָט געדאַנקט דעם מיניסטער־פּרעזידענטען פאַר די דורכפיהרונג פון די איצטיגע געזעצען געגען די גלחישע שולען.

אין סאָפיא, אין דער הויפּטשטאָדט פון באָלגאַריען, איז צו־זאַמענגעקומען דער מאַקעדאָנישער קאָנגרעס. דער צוועק פון דעם קאָנגרעס איז צו שטיצען די מאַקעדאָניער. זיי זאָלען זיך קענען בעפ־רייען פון טערקיי. דער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט האָט אַ גרויסע און שטאַרקע אָרגאַניזאַציע, ווי אין מאַקעדאָניען, אַזוי אויך אין באָלגאַריען. פון פאַר צוויי יאָהרען אָן, זינט דער מאַקעדאָנישער קאָמיטעט האָט אָנגעהויבען צו בעגעהן רציחות און אָנגעהויבען אָפען צו רעדען וועגען אַ מרידה אין טערקיי, האָבען די אייראָפּעאישע מלוכות אָנגעהויבען צו

רורפ׳ן דעם קאמיטעט. באָרים סאראפאָוו, דער בעגרינדער פֿין מאַקעדאָנישען קאָמיטעט און מאַקעדאָנישען קאָנגרעס, איז אַרעסטירט געוואָרען און אָנגעקלאַגט געוואָרען, דאָס אויף זיין בעפֿעהל איז דערהרג׳ט געוואָרען איין רומענישער לעהרער, וועלכער האט ניט געוואָלט געבען קיין געלד פֿאַ׳ן קאָמיטעט. נאָר די ריכטער פון באָלגאַריען האָבען מורא געהאַט פֿאַר דאָס פֿאָלק, וואָס איז איבערגעגעבען סאראפאווען, און האבען איהם ערקלערט פֿאַר אונשולדיג. אויף דעם פֿערלאַנג פֿון די אייראָפּעאישע מלוכות האט באָלגאַריען פֿערווער׳ט אָפֿיצ׳ערען און בעאמטע צו געהערען צו דעם מאַקעדאָנישען קאָמיטעט, נאָר פֿע׳מאַכען דעם קאָמיטעט, ווי דאָס האָט פֿערלאַנגט טערקיי, האָט באָלגאַריען ניט געקאָנט, כדי ניט אויפֿצורייצען גענען זיך דאָס גאַנצע פֿאָלק.

וועגען די רדיפות פון אויסלאַנד און לויט דעם פֿערלאַנג פֿין דער רעגירונג איז ענטשטאַנען צווישען די פֿיהרער פֿון דער מאַקעדאָנישער בעוועגונג אַ געמעסיגטע פּאַרטיי, וועלכע זאָגט זיך אָב דערווייל פֿין אַ מרידה און וועלכע פֿערלאַנגט נור גרויסע נאַציאָנאַלע פֿרייהייטען פֿאַר מאַקעדאָניען. דער פֿיהרער פֿון דער געמעסיגטער פּאַרטיי איז גענעראַל זאָנטשעוו. ער איז אויך געווען דער פּרעזידענט פון דעם איצטיגען מאַקעדאָנישען קאָנגרעס. אויף דעם קאָנגרעס האט זיך אָבער אַרויסגעשטעלט, אַז סאַראַפאָווס צד איז נאָך זעהר שטאַרק. צווישען סאַראַפאָוו׳ען און זאָנטשעוו׳ן איז ענטשטאַנען אַ סכסוך, סאַראַפאָוו מיט זיין צד זענען געבליבען ביי דער אָבשטימונג אין דער קלענערער צאהל, נאָר סאַראַפאָוו האט ניט געוואָלט זיך אונטערגעבען דער מעהרהייט און ער איז מיט זיינע פֿ׳יינד ארויס פֿון קאָנגרעס און זיך אָבגעטהיילט אין גאַנצען פֿון זאָנטשעוו׳ן. סאַראַפאָוו האָט גלייך צוזאַמענגערופֿען אַ קאָנגרעס פון זיינע חברים, און אַזוי זענען ענטשטאַנען צוויי מאַקעדאָנישע קאָנגרעסען: איינער אונטער זאָנטשעוו׳ן און דער אַנדערער אונטער סאַראַפאָוו׳ן. ביידע קאָנגרעסען האָבען דערנאָך געאַרבעט בעזונדער. עס פֿערשטעהט זיך, אַז פֿון קיין צד האט ניט געפֿעהלט קיין זידלערייען און די נידריגסטע בעשולדיגונגען גענען דעם אַנדער צד. זאָנטשעווס צד וויל געהן פּאַמעליך, נאָר מיט זיכערע טריט, און וויל מיט פֿריעדליכע מיטלען דערגרייכען זיין ציעל. סאַראַפאָוו, פֿערקעהרט, וויל אַרויסרופֿען בונטען און מרידות, דורך וועלכע ער האָפֿט צו בעפֿרייען מאַקעדאָניען. סאַראַפאָוו וועט איצט בענעגענען פֿיעל שוויריגקייטען פֿין דער באָלגאַרישער רעגירונג ווי אויך פֿון די אייראָפּעאישע רעגירונגען. נאָ׳ סאַראַפאָוו איז זעהר אַ ענערגישער מענש, ער גלויבט זעהר פֿיעל אין זיין מזל, אין זיין מזל גלויבען אויך ס׳ך פריינד, וואָס ער האָט אומעטום, און די רעגירונגען וועט דערום ניט גרינג זיין איינצוהאַלטען די מאַקעדאָנישע בעוועגונג אין די גרענ׳צען, וועלכע זיי האַלטען פֿאַר נויטהיג צוליעב דעם שלום אין אייראָפּאַ.

י. ל.

אויס גאַליציען.

ד.

(דאָס וואָרט „יודיש״.—אויפ׳ן קאַזשימיר.—די פּוילישע פּרעסע.— צווישען די שורות. — איינער אַליין.)

ענדליך זענען די תקנות פֿון דער יודישער פֿאָלקסאוניווערזיטעט, וועגען וועלכער איך האָב געשריבען אין „יוד״ נומער 8, אויסגעאַרבעט און איבערגעגעבען געוואָרען צו בעשטעטיגען, די סבה, פֿאַר וואָס דאָס האָט אַזוי לאַנג געדויערט, איז געווען נאָר איין קליינינקייט — איין איינציגעס קליין ווערטיל, וואָס האָט זיך געשטעלט דעם גרינדונגסקאָמיטעט ווי אַ ביין אין האַלז, נישט צום אַראָבשלינגען, דאָס וואָרט: „יודיש״!

אין דעם דערמאָנטען בריעף האָב איך אויסגעדריקט מיין ספק דעריבער, אויב די יודיש־נאַציאָנאַלע סטודענטען וועלען קענען צוזאַמען אַרבייטען מיט דער „גלות־יוגענד״ און מאַכען די „פֿאָלקס־אוניווערזיטעט״ פֿאַר איין אמת־יודישע. אין פֿערלויף פֿון דער אַרבייט, וועלכע דער קאָמיטעט האָט געהאַט עטליכע חדשים און צו וועלכער איך האָב געהאַט געלעגענהייט מיך ציצוקוקען גאָר פֿין דער נאָהענט, האָט זיך מיין ספק נאָך געשטאַרקט. צי קען דאָס הייסען „יודישע אַרבייט״, „יודישע פֿאָלקסבילדונג״, אַז ווען מען קלויבט אויס שירים פֿאַר אַ ליטעראַרישען אָוועגד, קומט דער פּרעזעס פֿון קאָמיטעט און לאָזט ניט צו מאָררים ראָזענפֿעלד׳ס שיר „די גרינע״, ווייל ער האָט אין איהם געפֿונען אַ ריח פֿון ציוניזם? אָדער צי קען מען עפּיס אויף וואָס וואַרטען פֿון אַ קאָמיטעט, וועלכער שעמט זיך אויף די אַפֿישען אַרויסצושרייבען „יודישע פֿאָלקסאוניווערזיטעט״ און שרייבט: „פֿאָלקסאוניווערזיטעט אויפ׳ן קאַזשימיר״ (יודישעס פֿערטיל אין קראָקוי) — האָטש דער קאָמיטעט האט איבערגענומען פֿון דער סטודענטען־אסיפֿה דעם בפֿירוש׳ען אויפֿטראַג צו גרינדען אַ „יודישע״ פֿאָלקסאוניווערזיטעט?

און אפשר ווייסט איהר, פֿאַר וואָס? פֿאַר וואָס שעמט זיך אַזוי די קראַקויער גלות־יוגענד מיט דעם נאָמען „יודיש״? הערט אַ מעשה: פֿין אָנהויב אָן, נאָך בשעת דער אסיפה, האָבען עטליכע סטודענטען געפֿונען פֿאַר נויטהיג מזהיר צו זיין, אַז מען טאָר זיך נישט אָבשיידען פֿון פּוילישען פֿאָלק. דעריבער האָבען זיי אַנ׳עצה געגעבען, מען זאָל נישט גרינדען אַ בעזונדערע „יודישע פֿאָלקסאוניווערזיטעט״, נאָר אַ „פֿיליע פֿון דער מיצקיעוויטש־פֿאָלקסאוניווערזיטעט״. טאָמיר חס ושלום, גרינדעט מען טאַקי אַ „יודישע״ — האָט זיך איינער פֿון די גאָר קלוגע רעדנער געמאַכט אַ הלצה — קומט דאָך אויס, מען זאָל איהר אַ נאָמען געבען: imieniem Mojżesza ד. ה. אויפ׳ן נאָמען פֿון „משה״, אַזוי גוט ווי די פּוילישע הייסט אויפ׳ן נאָמען פֿון „מיצקיעוויטש״! און חברה האָט געלאַכט איבער דעם געראָטהענעם וויטץ, און דער גליקליכער געדאַנק, אַז „מיצקיעוויטש״ האָט מיט דעם יודישען פֿאָלק מעהר שייכות ווי „משה״, האָט די עטליכע גרינדער פֿון יענעם צד, וואָס זענען אַריינגעקומען אין קאָמיטעט, שוין נישט געלאָזט שלאָפֿען. האָטש די אסיפה האָט בעשלאָסען צו גרינדען פֿאַר זיך אַ „יודישע״ פֿאָלקסאוניווערזיטעט, איז מען אַלץ געקראָכען און אונטערגע׳ה:פ׳ט די פֿיהרער פֿון „מיצקיעוויטש־אוניווערזיטעט״ און געבעטען, זיי זאָלען זיך דערבאַרעמען און אויסברייטען זייערע פֿליגלען איבער דעם נייען יסוד, כדי ער זאָל זיין אַנ׳אמת־פּוילישער. און דעריבער האָט מען דאָס קינד אַלץ נאָך נישט געוואָלט אָנרופֿען ביים רעכטען נאָמען און — דאָס וועט איהר שוין אַליין פֿערשטעהן — די המצאה האָט אויך נישט געהאָלפֿען! דער מיצקיעוויטש־פֿעראיין האָט פון דער פֿאָלקסאוניווערזיטעט „אויפ׳ן קאַזשימיר״ נישט געוואָלט הערען און אַזוי אויך אונזערע ליעבהאַרצערינע פּוילישע צייטונגען, אַפֿילו די ליבעראַלע, די דעמאָקראַטישע און סאָציאַליסטישע, וואָס האָבען מיט אַפּאָר וואָכען צוריק אַזוי אָנגעקוואָלען פֿון די קאַזשימיר־יודען, וועלכע זענען אַזוי שטאַרק ברוגז אויף „קהל״. קיין איינציגע פּוילישע צייטונג האָט נישט געוואָלט מודיע זיין וועגען דער אוניווער־

זיטעט און די רעפֿעראטען, וועלכע זענען אין איהר נעהאַלטען געוואָרען...

דאַכט זיך, אַז דאָס הייסט גענוג געשפּיגען אין פּנים אַריין, גענוג געגעבען צו פערשטעהן: „אַנטלויף, יוד, לאָמיך דיין מאוסע צוּ־ה נישט אָנקוקען!" נאָר פֿאַר אונזער גלות־יוגענד איז דאָס צו ווענינ. עס איז געקומען צום אויסאַרבייטען די תקנות און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען אַ נייע סְדָרָה: ווי אַזוי רופֿט מען אָן די „פֿאָלקס־אוניווערזיטעט"? „יודישע" איז עפּיס פּריקרע; עפּיס נישט כדאַי אומעטום אַרויסצושטופּען זיך מיט׳ן יודישקייט. אויפֿ׳ן „קאָזשימיר" איז אויך מַעֲשֶׂה־חוֹזק, טאָמיר בעקומט מען נישט אַ זאַל פֿאַר די רעפֿעראַטען אין דעם קאָזשימיר־פֿערטיל, נאָר דוקא ערגיץ אין מיטען מאַרק אָדער אויף אַנ׳אַנדער גאָס, וואו עס וואָהנען ניט לויטער יודען — וואָס וועט דאַן זיין? ווי אַזוי וועט מען דאָס אָנרופֿען? דאָ האָט מען אויפֿגעטהון אַגוט שפּיציל, אַ חָכְמָה׳לע, וואָס קען נור ערפינדען אַ־פּאָליאַק בֶּן־דַת־משה". די „יודישע פֿאָלקסאוניווערזיטעט", וואָס איז בעשלאָסען געוואָרען פֿון דער סטודענטען־אסיפה, זאָל הייסען: „פֿעראיין Wiedza („וויסען") צו פֿערשפּרייטען בילדונג צווישען יודען", ווי שען דער נאָמען קלינגט! אי פּויליש אי ניט־„יודיש"; און ווען אַ היסטאָריקער איבער הונדערט יאָהר אַרום וואָלט ערגיץ אין אַ קראָקויער אַרכיוו געפֿינען אַזאַ דאָקומענט, אַז אין קראָקוי האָט אין יאָהר 1902 עקסיסטירט אַזאַ „פּוילישער" פֿעראיין, וואָלט ער עס טאַקי מידיע געווען אין דער היסטאָריע, אַז יודען אין גאַליציען האָבען אין יאָהר 1902 געלעבט ווי אין אַגַן עֵדֶן, די פּוילישע מיטבירגער האָבען קיין אַנדערע דַאֲגוֹת נישט געהאַט, ווי נור צו פֿערשפּרייטען בילדונג צווישען זייערע יודישע ברידער אד"ג.

נאָר איין ציוניסט, איין עַקְשָׁן, האָט זיך געפֿונען אין קאָמיטעט וועלכער האָט געהאַט דעם מוטה צו צושטערען דעם שענעם חלום פֿון דעם קומענדיגען היסטאָריקער. ער האָט ערקלערט זיין אַרויסטרעטען פֿון קאָמיטעט, אַזוי באַלד די אוניווערזיטעט וועט נישט הייסען פּראָסט: „יודישע". איהם האָבען זיך אנגעשלאָסען נאָך אַנדערע, און עטליכע וואָכען האָט עס געדויערט. ביז די סטודענטען „פֿון קאָזשימיר", האָבען זיך ענטשלאָסען איבערצובייטען דעם שענען נאָמען און צו שרייבען אין די תקנות, אַז דער נאָמען איז: „יודישע פֿאָלקסאוניווערזיטעט".

נאָר אויב מען מיינט, אַז די פּוילישע צייטונגען ווילען זיך נאָר אין גאַנצען נישט אינטערעסירען מיט יודישע פֿראַגען, איז מען זיך שטאַרק טועה. אין דער לעצטער צייט זענען די פּוילישע צייטונגען אין גאַליציען עוואַהר געוואָרען, אַז ס׳איז דאָ אַ ציוניזם אויף דער וועלט און איינע אַ בעקאַנטע דעמאָקראַטישע צייטונג שלאָגט זיך אין האַרץ „עַל־חֵטְא", וואָס זי האָט ביז איצט נישט בעמערקט, ווי אַזאַ גרויסע וויכטיגע בעוועגונג איז אויפגעקומען צווישען יודען אין פּוילען. די פּוילישע בלעטער — שרייבט די צייטונג „Słowo polskie" אין איהר אַרטיקעל איבער׳ן ציוניזם — זענען אַליין שולדיג; זיי האָבען ביז איצט נישט געזאָרגט צו האָבען קאָרעספּאָנדענטען, וואָס זאָלען זיי מודיע זיין אַלעס, וואָס עס דרוקט זיך אין יודישע און העברעאישע צייטונגען. נור איינער, אַ־אָרענטליכער" יודיש־פּוילישער קאָרעספּאָנדענט פֿון וואַרשויער צייטונגען פֿערזאָרגט אַלע פּוילישע בלעטער מיט ידיעות, און איהם פֿערדאַנקען די פּוילישע לעזער דאָס, וואָס זייערע אויגען האָבען זיך אַצונד געעפֿענט און דערזעהען אַזאַ געפֿעהרליכע שטאַרקע בעוועגונג, וואָס וואַקסט זיי איבער׳ן קאָפּ. פֿון דעם איין איינציגען „אָרענטליכען" שרייבער האָט מען זיך ביי אונז אין פּוילען דערוואוסט, אַז דער ציוניזם איז אַ בעוועגונג פֿון צוויי פֿעלעטאָנען־שרייבער פֿון דער דייטשער „נייע פֿרייע פּרעסע", און אַז דער ציוניזם שמעקט עפּיס מיט דייטשער (ד. ה. פּוילענפֿיינדליכער) פּאָליטיק איז אַ סמן פֿון דעם אַרטיקעל אין „יוד" (נר׳ 27), וואו עס רעדט זיך וועגען אַ בערלינער חברה מלחמה צו האַלטען מיט דער אַסימילאַציאָן. דאָס איז דאָך אַ פּראָסטע שכל־זאַך: די דייטשע חברה אין בערלין אַרבייט מסתמא קעגען די יודישע אַסימילאַציאָן אין אַלע לענדער, נור נישט קעגען די אַסימילאַציאָן פֿון די יודען אין דייטשלאַנד — אַ הוין נאָך פיעל אַנדערע ראיות, ווי למשל, הערצל׳ס אַודיענץ ביים דייטשען קייזער אד"ג.

עס איז גענוג מערקווירדיג, וואָס דער איין איינציגער יודישער קאָרעספּאָנדענט פֿון פּוילישע צייטונגען פֿערשטעהט אַזוי צו לעזען צווישען די שוּרוֹת, אַז ווי באַלד אַ חברה קעגען אַסימילאַציאָן אין בערלין, איז זי אַוודאי פֿאַר דייטשלאַנד און געגען פּוילען. אָבער נאָך מערקווירדיגער איז, וואָס דערזעלבער קאָרעספּאָנדענט, וועלכער לעזט, דאַכט זיך, דעם „יוד" גאַנץ פֿלייסיג און איז זיך מְחַיֶה, ווען ער האָט עפּיס פֿון איהם נאָכצודערצעהלען אין וואַרשויער בלעטער, דערזעלבער קאָרעספּאָנדענט, האָט עפּיס רחמנא־ליצלן קיין אויגען נישט איבערצולעזען די פיעל אַרטיקלען אין „יוד" וועגען „אַסימיל אַציאָן" פֿון „דייטשע יודען", (ווי צב"ש די אַרטיקלען פֿון ה׳ פֿאַביוס שאַך). וואָסער חן זי האָט ביי די ציוניסטען און דוקא ביי די דייטשע ציוניסטען! נאָר געהט, פֿרעגט שאלות, אַז מען איז איינער אַליין אויפֿ׳ן יריד — קלויבט מען זיך אויס דאָס גערדיכטע און דאָס שיטערע לאָזט מען איבער פֿון אַנ׳אַנדערענס וועגען. ליידער איז דער אַנדערער, וועלכער זאָל לייענען און דערצעהלען דאָס, וואָס יענער לייענט און דערצעהלט נישט, אַ פּנים נאָך נישט געבוירען געוואָרען . . .

מ. הענעס.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

איהר האָט שוין צייט געהאַט צו בעמערקען, אַז איך האָב מיך ליעב צו פֿעררופֿען אויף שלמה המלך. להבדיל ווי איין אָרימאַן, וואָס וויל קרעדיט,— אויף אַ רייכען פֿעטער אָדער אַ גאָלדענער „בן סורר ומורה" אויף אַ ירושה פֿון אַמעריקא... אַזאַ טבע האָב איך! איך האָב אפילו אַ שטיקיל טענה צו שלמה המלך: אַליין געזאָגט „ברוֹב דְבָרִים לא יֶחְדַל פָּשַׁע" — „אַז מען זאָגט אַ סך, מוז מען אַמאָל אַריינפֿאַלען, און אַרויסגעהאַפּט מיך מיט אַ פסוק: „אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשֶּׁמֶש"— אַלץ, הייסט עס, איז שוין געוועזן! און אויף דעם פסוק, ווי איהר ווייסט, שטעלען זיך אַלע צוריק־ציהער, אַלע צוריק־שלעפּער און הינטערפֿיסליך טענצער, ווי די פֿליגען אויף אַ פֿלאַסטער האָניג... פֿון דעם פסוק ציהען אַלע אונזערע פֿינסטערע הייליגע שפּינען אַרויס די שוואַרצע פֿעדעם און שטריקען דאָס דיקע פָּרוֹכֶת פֿאַר דער כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, צו פֿערשטעלען איהר די ליכטיגע שיין... נאָר טענות אַהין, טענות אַהער, דער סוף פֿון קהלת איז אויך נישט פֿון צוקער — אָבער אַ חכם איז ער געווען, איין אוצר הכמות האָט ער איבערגעלאָזט; און מיר אָרימע ווייטע קרובים שלעפּען, פֿולע הענד שלעפּען מיר, און עס איז אַפּילו קיין נאָהנטער יורש נישט דאָ, ער זאָל פערלאַנגען נוצ־געלד...

און שטעלען וויל איך מיך די וואָך אויפֿ׳ן „את זה לְעוּמַת זָה"— אויפֿ׳ן „איינס געגען דאָס אַנדערע"; יעדער מלבוש האָט זיין „פּאָדשעווקע", יעדע מַטְבֵּעַ זיין „רעשקע", דורך און דורך גוט אָדער שלעכט קען נישט זיין... דאָס בעסטע און געטרייסטע פאַר־פֿאָלק וואָלט נישט אויסגעהאַלטען, עס זאָל שטענדיג זיין גוט־וויאָך... —

"איינס געגען דאס אנדערע האט גאט בעשאפען". ער האט בעשאפען דעם "עץ־הדעת" מיט זויערע עפיל, הוילע ניס צי אויסגעגעסענע פשוט'ע פייגען, עס איז גענוג איין אויג צו ווארפען, עס זאל שווארץ ווערען פאר די אויגען, ביטער אין מויל און מען זאל אויפ'ן ארט־און שטעל בעקומען לייב־שמערצען, - האט ער דערפאר בעשאפען דעם "עץ־החיים" מיט רויטע, געזונדע, פרישע עפיל, מיט רויטע בעקליך און א טעם גן־עדן... א שאד, וואס די מלאכים מיט די שארפע שווערדען לאזען נישט צו...

און ווידער פערקעהרט: ער האט בעשאפען אדם הראשון, א פרייען פויגעל אין גן ערן... אלס בחור, וואלט ער אבגעלעבט זיין עולם ועד און אפשר מיט א שמייך, שפילענדיג, זינגענדיג און טאנצענדיג, אהן א קנייטש אויפ'ן שטערן — געהט ער, דער רבונו של עולם, און בעשאפט איהם א צולאג: חוה די צדקת... וואס זי האט פון איהם געמאכט, ווייסט איהר פון דער תורה; וואס זי האבען ביידע פון אייך געמאכט — קוקט אין שפיגעל אריין!..

און אזוי ווייטער — — —

און עס איז איין אמת ביז'ן היינטיגען טאג! זעלטען איין אמת זאל זיך אזוי לאנג האלטען...

נעמט, למשל די לאנגע זומער־טעג — איין אומרוהיגע צייט. "זלידנע" פליגען, קיין אויג נישט צו צומאכען... אפילו א זאמושצער, צי א חעלמער דאזאר, עפענט אמאל, בשעת אראביאנען א פליג א האלב אויג און טהוט תוך־כדי־דבור א קלער: "אפשר פארט א יושר צו ענדיגען דאס שפיטאל... אזוי פיעל יאהרען... געלד איז דא... פלאץ איז דא..." אפילו רבנים, דערצעהלט מען, דרעמלען אומרוהיג, בעקומען הרהורים רעים, רייבען זיך פון צייט צו צייט די הויכע, ווייסע, קלוגע שטערענס און האבען א ישוב: אפשר פא־ט טהון די האנד אין קאלט וואסער אריין! הכלל — איין אומרוהיגע צייט,— האט איהר דערפאר שטילע לאנגע ווינטער־נעכט, ווען, נישט נור דא־זארים מיט רבנים, נאר גאנץ קהל הקודש, וועס עס איז נור א שטיקיל בעל־הבית און האט וואו דעם קאפ א נידערצולעגען, אויב עס "טליעיעט" איהם וואס עס איז פאר א שטיקיל קארטאפלע אין מאגען,— ציהט ער זיך אוים ווי א מלך אין גרו, און שלאפט ווי גאט אין פראנקרייך...

נעמט למשל גבאות...

כדי דאס יודישע בלוט זאל אין פינסטערן גלות, אין די קאלטע לענדער און שלימזלדיגע שטעדט און שטעדטליך נישט פערגליווערט ווערען אין די בלאניבלאהע אדערן, האט גאט, ברוך הוא, בעשאפען, אויסער צער פון גלות השכינה, צער גדול בנים ביי קליינע פראצענטען אין די שולען, און אויסער דאגת פרנסה בשעת מאנאפאל — בעשאפען די תאוה צו גבאות!— א יוד געהט ארום ווי א גולם, צעהלט די שטיי־נער אין גאס מיט איין אראבגעלאזטען קאפ און גלעזערנע אויגען,— דאכט זיך אהן חיות, אהן א טראפען בלוט... פלוצים שפרינגט ער אונ־טער ווי א ציעג, ווערט רויט ווי א בוריק, די אויגען פלאמען אויף ווי שטורקאצען, ער הויבט אן ווארפען די הענד און צו מאכען א ווינדמיהל— וואס איז? ער האט זיך דערמאנט אן דער נאהנטער קלפי! — עס ווערט ווארים אין אלע איברים, און דאס גאנצע שטעדטיל וועט זיך אויך דער־מאנען אן דער קלפי און וועט אויפקאכען און זיעדען און שפייען מיט פייער — — דאכט זיך גוט? די "כנסת ישראל" לעבט! — האט איהר דאגעגען אזא שטאדט ווי הערסאן, וואו מען זוכט א בעל־עסקן אויף גבאות מיט ליכט אין אלע גאסען און מען געפינט נישט... דאס קהל'ישע הייסע, פעטע קרעפיל ליגט אין מיטען גאס, און קיין הונד ריהר־ט זיך נישט צו!

און געפינט זיך שוין איין אדוואקאט, וואס לאזט זיך צורעדען, מען איז שוין, דאכט זיך, מיט איהם פארטיג, האט ער אבער תנאים! רעדט ער זיך אוים אזוינע פאראנדקעס, אז עס איז מויל און אויערען אויפצושטעלען: א בעזונדער ארט פאר'ן כאר, עפים א קאסע פאר ארימע לייט — און גאט ווייסט, וואס ער וועט נאך אויסקלערען!

אדער נעמט למשל — מסירות!

א שפאס! דאס איז דאס איינציגע כלי־זין, וואס עס האבען פון אונז נישט צוגענומען, נישט די פלשתים, נישט די גרעקען, נישט די רעמער, און וואס עס איז ביי אונז געבליבען עד היום אין גלות!

ביז אהער, ווי איהר ווייסט, אין דאס כלי־זין געווען, ווי דאס שארפע מוהל־מעסער, ווי דער הייליגער שול־קלאפער, און קרומער ימים־נוראים־שופר, כמעט נור ביי כלי קודש אין די הענד...

אין די לעצטע צייטען פלעגען מיט דעם כלי זין מלחמה האלטען מלמדים מיט די "חדרים מתוקנים", מיט די גלוחים — יודישע לעהרער... און איך האב געמיינט, אז דאס האט שוין קיין אונטערשלאג נישט... שטעהט דאך אבער בפירוש: על דאטפת אטפוך — אז איין צד האט א לאנגע צונג, מוז דאס צווייטע אויך ארויסשטרעקען א לענגערע... שרייבט מען טאקי פון נאוואנעארגיעווסק, הערסאנער גובערניע, אז דארט איז אראב־געקומען א יודישער לעהרער, טאקי א גלוח, ער עפענט א חדר מתוקן און זאגט בפירוש אז ער וועט מסרן די מלמדים... פאר לערנען אין טאבעלנע טעג, פאר נישט מאכען קיין וואקאציעס וכדומה...

סיידען די גאנצע מעשה איז א ליגען, אויסגעטראכט פון א מלמד!

נאר ליגען צי אמת, דאס איז אלץ קליינינקייטען...

נעמט אבער למשל פאטאגראפיע!

ביז אהער א פרנסה־זאך... נישט מעהר! עס האבען זיך פערנומען דערמיט יודען, יודענעס און אפילו א מאסע מיידליך... מיט דער צייט, וועט עס ביליג ווערען ווי זאדע־וואסער, מען וועט ארומגעהען אין די גאסען מיט האנד־קעסטליך און אויסרופען ווי הייסע קישקאליך —, דערווייל אבער האט מען נאך פרנסה דערפון... קודם כל — פיהרט עס, בנוגע צו די מיידליך, צביסיל אב פון דענטיסטעריי, אקושעריע,— א'ניט, וואלט דארט זומער און ווינטער געשטאנען א שווערע־זויערע לופט צום דערשטיקט ווערען! און וואס פאר זיי איז א פרנסה, איז ערשט פאר שדכנים א הילף צו דער פרנסה... א היינטיגער חתן, אין קארטען שפיעלט ער "וויזער" אויף וואס די וועלט שטעהט, און בנוגע צו א שדוך, וויל ער קיין קאץ אין זאק נישט קויפען! די כלות ווילען אויך נישט אונטער די אויגען! זיי ווילען, א חתן זאל קומען, זעהען און זיעגען צי בעזיעגט ווערען! פאהרען טאקי ארום די שדכנים מיט פאטאגראפיעס! און עס איז א מעלה צו א שדוך אויך! א כלה האט א רעכטע באק א קרומע, פאטאגראפירט זי זיך פון דער לינקער זייט; א חתן האט אויף דער שפיץ נאז א קנעפיל — "נעמט ער זיך אראב" בשעת ער שמעקט צו א רויז! עס איז פאעטיש, און דאס קנעפיל ווערט נעלם אין דער שוים פון דער רויז!

גרעסערע שדכנים רעכענען אפילו אנהויבען ארומצופאהרען מיט פאנאגראפען, וואס ניבען איבער די קולות פון די חתנים און כלות, נאר דערווייל אבער זענען נאך אלע יוצא מיט פאטאגראפיען, און ווי עס איז פרנסה האט מען!

פ־נסה איז אָבער פאָרט אַ וואַקסענדיגע זאַך, און דער פאָטאָגראַפיע איז בעשערט געווען צו שטייגען העכער, צו ווערען אַ ציוניסטישע זאַך, אַ נאַציאָנאלע זאַך... עס האָט זיך געמאַכט אין ווארשוי אַ חברה „לבנון“ מיט׳ן צוועק צו פערשפּרייטען יודישע קונסט־ווערק, דערהויפּט פּאָרטרעטען פון יודיש׳ע מחברים און גאָר ביליג, אין געשטאַלט פון פּאָסט־קאַרטען, 5 קאָפּיקעס אַ שטיק!

אַ מְחַיה! די בחורים פון ציאכנאָווקע, איישישאָק און אַנדערע קרעה־ווינקעל, וועלען שוין נישט דאַרפען קומען קיין ווארשוי, וואַרטען שטונדענלאַנג אין אונזערע פּאַרצימער, איידער זיי בעקומען די זכיה, אַריינגעלאָזט צו ווערען און מְקַיים זיין: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ! און זעהען בעשיינפּערליך אַ מחבר! ער וועט עס האָבען אין דערהיים, ביים מוכר־ספרים, ביים פּאַקען טרעגער, און וועט ער בעקומען זיין מוח־קראַצער, נערווען־שינדער צי האַרץ־רייסער בחצי־חנם! וויל ער, נעמט ער אַ בן־יחיד איינעם אליין אויף אַ גאַנצער קאַרטע, וויל ער קויפט ער פאַר די איינענע פינף קאָפּיקעס אַ צווילינג, אַ טרילינג... אַז עס וועט זיך אָנהייבען חלוף מיט קאָנקורענץ, וועט די סחורה נאָך ביליגער ווערען. און עס וועלען אַרויף נאָך מעהר מחברים אויף איין פּאָסט־קאַרטע... און אַזאַ פּאָסט־קאַרטע שטעלט מען פאַר זיך אויפ׳ן טיש, צי מען הענגט זי אויף (אויף דער וואַנד), און מען קוקט אויף איהר אַזוי לאַנג, ביז עס ווערט נמאס קוקענדיג, און דעמאָלט נעמט מען די קאַרטע, מען אדרעסירט אויף דער ריינער זייט צו אַ חבר אויף יענער זייט „תפוצות־ישראל“ און זיך קויפט מען איין אַנדערע. און אַזוי ווייטער, ביז מען זופט דורך אַלע מחברים!

פרומע יודען קוקען נאָך דערויף מיט אַ קרום־אויג; אַ חֲשש פון אַ מנהג עכו״ם... יענע האָבען עס פריהער אויסגעקלערט און איינגעפיהרט! מיט דער צייט אָבער וועלען זיי זיך צוגעוועהנען, ווי, למשל, צו דער פּאָסט, צו דער באַהן, טעלעגראַף און טעלעפאָן, וואָס האָט אויך אויסגעקלערט דער „עַם הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר“... עס וועט נאָך קומען אַ צייט, און מען וועט עס פערטיידישען ווי פּלאַט־דייטש, פערהייליגען ווי׳ס פּוילישע שטריימעל, עס וועט ווערען אַ מנהג ישראל! דאָרט וועט עס בטל ווערען און דאָ וועט עס בלייבען אַ דבר שבקדושה!

און אפילו פּראָסטע יודען, וואָס האָבען נאָר קיין מנע ומשא נישט מיט ליטעראַטור וועלען אויך קויפען... עס מאַכען זיך אַמאָל לעכער אין דער וואַנד, מען רייסט אוים אַ נאָגעל פון אינטער אַ פערזעצטען שפּיגעל, אַ פערקויפטע פאָן וכדומה און אַזאַ לאָך וועט לייכט זיין צו פערקלעפען מיט אַ פיינער פּאָסט־קאַרטע... אַ סך לעכער — אַ סך פּאָסט־קאַרטען... און די ביליגע יודישע מחברים, וועלען פערטרעטען די טהייערע פּאָרטרעטען, ווי נאַפּאָליאָן מיט׳ן ווייב, צי להבדיל — דעם קאָזיניצער מגיד מיט די תלמידים, און אפילו די אויסגעריסענע בילדער פון, אויף פּאַפּיר געקויפטע, אלטע מאדען־בלעטער; דאָס קען מען בעסער בעניצען!

„וְכִי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ“ — אַז אַזאַ בעל־הבית׳ס אַ יונגיל, צי אַ מיידיל, וועט פרעגען; וועמענס פּאָרטרעטען זענען דאָס? וועט דער בעל־הבית, וואָס האָט נור געמיינט דאָס לאָך צו פערקלעפען, און די שטוב נישט איבערצו־ווייסען, קוועטשען מיט די פּלייצעס און ענטפערן: דער גוטער יאָהר ווייסט זיי — פּאָרטרעטען!

דערפאַר אָבער, אַז אַ ווארשויער יודישער „אַריסטאָקראַט“ וועט אַמאָל פערבלאָנדזשען אויף די נאַלעווקיס, אַ וואַרף טהון איין אויג אין אַ מוכר־ספרים־פענסטער אין דערזעהען יודישע מחברים, וועט ער אפשר אַ טראַכט טהון: אפשר טאַקי אַ פאָלק? פאַרהאַן אַ ליטעראַטור פאָטאָגראַפירטע שרייבער!..

זעהט איהר וואָס פאָטאָגראַפיע קען! זי פיה־ט אויפ׳ן גלייכען וועג צו אויפלעבונג, עס שמעקט מיט׳ן „עץ־החיים“...

קענען עץ החיים אָבער שטעהט דער עץ־הדעת...

די ווארשויער פּאָליציי ווערט אַלץ געוואָהר... אונזער ליטעראַטור שווימט פון אויבען. קלויבט צוזאַמען דעם פּאָעטיש־ווייסען־שוים איבער דער פאָליע, די פּאָליציי אָבער נעמט טיעפער. וואו אַ יודישער שרייבער פערמאַכט די אויגען מיט דער נאָז, דאָרט זענען זיי בודק המ׳ן און זיי פאָטאָגראַפירען אויך... על חשבון המלכות... און פערטהיילען וואו מען דאַרף אומזיסט, גאָר אומזיסט — יודישע פינף־הונדערט־רובעל־שטיק־מאַכער, פריש־לעבענדיג־און־צאַפּעלדיג — פלייש־הענדלער... און — אַזוי גנבים...

און „כָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִים זֶה בָזֶה“! און זיי זאָגען אויך אַ פאָלק איז אַ פאָלק!

איינס קענען דעם צווייטען... איינס קענען דעם צווייטען...

מען שרעקט זיך פאַר דעם שמאַדעריי. וואָס וואַקסט אַזוי שטאַרק..

עס שמאַדען זיך אַדוואָקאַטען, ווייל עס ווערט זיי נמאָס צו אַרבייטען אויף פרעמדע נעמען מיט פרעמדע שילדען, ווי פאַרצייטישע טרפה׳נע שענקער... עס ענטלויפען דאָקטוירים פאַר דער אָרימער יודישער פּראַקטיקע... עס שמאַדען זיך סיהרים ווענען פרייע פּאָספּאָרטען און נישט צו האָבען יודישע נעמען אויף די גאָלדענע שילדען... עס שמאַדען זיך בהורים פאַר גוישע בתולות, און פערקעהרט...

מען טרייסט זיך אפילו: אַז דאָס שוימט אַזוי די השגחה פּרטית אָב די יודישע יאָיך! דאָס רינט אַזוי אָב דער ערב־רב פון מצרים, דאָס פאַלען אַוועק ווי אַ פסולת די האַלץ־העקער און וואַסער־טרעגער פון אר״ץ ישראל... פאַקט אָבער בלייבט פאַקט — געמישטע חתונות מעהרען זיך, די צאָהל פון רענדיל־ביטער וואַקסט!..

איז אָבער „את זה לעומת זה עשה האלהים“ — עס גלייכט זיך אוים... איין גֵר־צֶדֶק, וואָס מיר בעקומען, איז מעהר ווערט ווי אַלע משומדים... איך מיין נישט דעם „גר־צדק“ מיין חבר פון „יוד“; דאָס איז ערשטענס אַ פּסעוודאָנים, צווייטענס — מאַכט איין שוואַלב קיין זומער נישט... איך מיין אפילו נישט די גרי־צדק אין די אויסלענדישע פרייע לענדער. וואו מען מעג און מען טהוט עס צוליעב אַ יודישע מיידיל... דאָס טרעפט זיך אויך נור איינמאָל אין אַ יובל.. פון דעם ווערט די זופּ נישט פעט! איך מיין אונזערע, היימישע גֵרֵי־צדק, וואָס ציטערן ווי אַ פיש אין וואַסער, אַז זיי דערהערען דאָס וואָרט „פּאָליציי“.. וואָס פאָהרען אַרום אין „שטעדט און שטעדטליך“ ווי אמת׳ע גוטע יודען און לעבען און לייבען אויפ׳ן חשבון פון „כנסת ישראל“...

און אויב זיי געהען אַרום אין די הייזער, בשעת די גוטע יודען עפענען פראַנק און פריי, וואו זיי קומען, די קרעמליך און לייזען... שטעהען זיי דערפאַר אין איין אַנדערן פאַך העכער פאַר גוטע יודען... זעלטען, עס זאָל היינט ווערען אַ גוטער יוד פון זיך אַליין! מען מוז געבוירען ווערען פון אַ גוטען יוד! מען מוז האָבען אַ טאַטען אַ גוטען יוד! — און אַ גר־צדק איז ווי אַ פייער פויגעל און קלויבט זיך אוים אַ טאַטען, לויט זיין האַרצ׳ן געליסט!

איינער למשל, אַ גר צדק, וואָס גראַסירט היינט אין פּאָדאָליער גובערניע, האָט זיך אויסגעקליבען אַ טאַטען אַ פּרייסישען יעדנעראל!

ער אליין איז שוין פאלקאָווניק געווען, און א גבור—א־פאלקאָווניק: אין דער פרייסיש־פּ־אַנצויזישער מלחמה האָט ער מיט אייגענע הענד פּראַנצויזען דערשטאָכען, צו געקעפּט... דער קייזער האָט שוין אפילו געגעבען אַ בעפעהל, מען זאל איהם צושטעלען צו אַ קוש אין קאָפּ אריין... ער וואָלט אַוודאי בעקומען איין אָרדער, א גרויסען, אַ גינגאָלדע־נעם, אויסגעזעצט מיט ברי־ליאַנטען... איז איהם אָבער ביינאָכט געקומען צו חלום אַ מלאך, מיט זעקס פליגעל, מיט זעקס שווערדען אונטער די פליגע־ל, און האָט איהם געזאָגט, אַז פער טעות איז אין איהם אַריין אַ גלגול פון יודישען גבור בר־כוכבא, אַז ער מוז זיך דעריבער, דעם טעות אויסצוגלייכען, אַ יוד ווערען, אין תיכף אין דער פריה אַנטהון יודיש׳ע קליידער און אנטלויפען אין א יודישע קהלה אַריין, און לאָזען זיך מגייר זיין... און אַזוי ווייטער... ׳

האָט ער געקלע־ט. אַז עס איז אַ פוסטער חלום, וואָרים באמת— וואו נעמט מען עס אין פּרייסישען לאַנער יודישע קליידער? האָט זיך אבער באלד אין דער פריה, אַזוי ווי ער האָט די אויגען געעפענט אַריינ־געשלייכט אין דער פּאלאַטקע א יודישער „האַנדעל האנדעל"! און האָט איהם געוויזען און פע־קויפט יודישע בגדים...

מן הסתם איז עס אליהו הנביא געווען...

נאר די גרעסטע קונץ איז, וואָס ער האָט תיך כדי דבור פערגעסען דאָס דייטש אין אָנגעהויבען צו רעדען יודיש, ווי איין אמת׳ער בר־כוכבא...

בכלל דאַרף מען קיין פעסימיסט נישט זיין; די וועלט נעהט נישט אונטער...

מען האָט, למשל, צוגענומען ביי יודען די קאָלעקטע פון דער פּויליִשער לאָטעריע; מען האָט געמיינט, אַ 50 אפשר 60 יודישע פאַ־מיליען וועלען, הס ושלום, די פרנסה פערליערען! אָבער נאָר: לא! תוך כדי דביר האָט מען (אין גער, זאָגט מען) געמאַכט אַ י ו ד י ש ע לאַטעריע... פערשטעהט זיך — אַ בעהאַלטענע, אויף דעם איז מען דאָך אין גלות... משומדים נעהען אַרום פראַנק און פריי אין די גאַסען, און אַ גר צדק מוז זיך היטען די נשמה... זיי מאַכען צערעמאָניעס בריש גליה אין די גאַסען, און מיר מוזען מחדש זיין די לבנה ערגיץ אין אַ הויף... און אונזער סוכה וואו שטעהט?.. אָבער פרנסה דערפון האָט מען!— די לאָטעריע מאַכער פערדיענען שטיקער גאָלד, מאַסען קאָלעק־טאָרען האָבען פ־נסה בכבוד, אַרום זיי דרעהט זיך אַ מאַסע פאַקטויירים און לענען אויך נישט די צייהן אין בייטעל אַריין... און „כנסת ישראל" שמייכעלט און קויפט בילעטען, טאַנצט אונטער און צאָהלט אַ נייעם אָבצאהל... זי וויסט, די כנסת יש־אל, אַז — „את זה לעומת זה עשה האלהים"— איז דאָ אַ פּוילישע לאָטעריע, מוז זיין אַ י ו ד י ש ע לאָטעריע...

און — „זָכָה, מְלַאכְתּוֹ נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי אֲחֵרִים"— די יודישע לאָ־טעריע האָט אפילו קיין „ציהונג" נישט; מען ציהט די פוילישע, און די אייגענע נעמען, וואָס געווינען דאָרט, געווינען דאָ...

אַ מְחָיָה!

די ביהן.

די יודישע וועלט.

צו דער יודישער לאַגע אין רומעניען.

דעם „דזואיש קראניקל" שרייבט מען אויס בוקאַרעסט, אַז דר. נאַסטער, דער לאָנדאָנער חכם, ווײלענדיג איצט אין רומעניען האָט גע־קראָגען איין אודיענץ ביי דעם קעניג. דער קעניג האָט איהם איינגע־לאַדען צו מיטאג אין ס י נ אַ י אַ, און האָט מיט איהם פערבראַכט אַנ־דערטהאַלב שעה. די קעניגין, וועלכע איז בעקאַנט אַלס שריפט־שטעלערין אינטער דעם נאָמען קארמען סילוואַ, האָט מיט איהם אויך געשמועסט אַ שעה. דער קעניג און די קעניגין זענען געווען צו דר. גאַסטערן זעהר פ־יינדליך. די קעניגין האָט אויסגעדריקט איהר בעדויערן, וואָס דער חכם וואָהנט שוין נישט מעהר אין רומעניען. דאָס געשפּרעך איז געווען בעזונדערס וועגען ליטעראַטור, וויסענשאַפטען און דער לאַגע אין ענגלאַנד.

דאָס געשפרעך מיט׳ן קעניג איז געווען וועגען דעם מצב פ׳ן די יודען אין רומעניען, דער קעניג האָט מודה געווען, אַז זייער מעמד איז זעהר טרויריג און פאָרדערט פערבעסערונג און האָט געזאָגט, אַז ער האַלט די יודישע עמיגראַציאָן פון רומעניען פאַר א אומגליק סיי פאַר די יודען, סיי פאַר רומעניען. דר. גאַסטער האָט געבעטען, אַז די רע־גירונג זאָל מבטל זיין די שט־ענגע געזעצען געגען יו־ען און אַז עס זאָל ווערען אַרויסגעגעבען אַ געזעץ וועגען דער אָרגאַניזאַציע פון יודישע קהלות, כדי די יודען זאָלען האָבען זייערע געזעצליכע פאָרשטעהער. דער קעניג האָט געזאָגט זיין מיינונג, אַז די דאָזיגע פאָרדערונגען זענען גערעכט. דער קעניג האָט פערלאַנגט צו ווערען בעקאַנט מיט דעם ציוניזם, וועלכען ער האָט ביז איצט געהאַלטען פאַר אַ ריין רעליגיעזע בעוועגונג. הערענדיג פון דר. גאַסטער, אַז דער ציוניזם איז א פּאָלי־טישע און נאַציאָנאַלע בעוועגונג, האָט דער קעניג זיך ערקלערט אַלס אַנהענגער פון ציוניזם און האָט איהם געגעבען רשות דאָס מפרסם צו זיין.

ביים געזעגענען זיך האָט דער קעניג איהם געזאָגט: איך האָף אַז אין 2 אָדער 3 יאָהר, ווען איהר וועט בעזוכען דאָס לאַנד, וועט איהר שוין דאָ געפינען, אַז דער מעמד האָט זיך געענדערט.

דער „דזואיש קראניקל" שרייבט, אַז ווי ער וויים פון אַ זיכערער קוועלע, איז געגעבען געוואָרען פון רומעניענס זייט א פאָרמאַלע הבטחה, אַז די נייע געזעצען וועגען בעלי־מלאכות, וועלכע טרעטען אַריין אין קראַפט דעם קומענדיגען חדש, וועלען נישט ווערען אַנגעווענדעט גע־גען יודען. דיזעלבע צייטונג דערצעהלט אויך, אַז נישט קוקענדיג אויף די ערקלערונג פון גראַף גאָלוכאָווסקי, דאָס עסטרייך־אונגאַרן האָט נישט קיין רעכט זיך אַריינצומישען אין די אינעווענינגסטע ענינים פון רומעניען, האָבען די אייראָפּעאישע מלוכות פאָרגענומען וויכטיגע שריט געגען רומעניען בנוגע צו דער יודישער פראַגע. די אָפּיציעזע רומענישע „מאָנטאָנגסרעווי", וואָס ערשיינט אין וויען, שרייבט, אַז ה׳ מ. מ י ס ס י ר איז אַרויסגעטרעטען פון רומענישען מיניסטעריום דערפאַר, ווייל ער איז געווען דער אויפטהוער פון דעם געזעץ געגען בעלי־מלאכות, וואָס האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסען רעש אין אויסלאַנד און אַרויסגערופען די פריינדליכע אַריינמישונג פון דער ענגלישער רעגיערונג.

*

געזעצען און משפטים.

דער לאָנדאָנער קאָמיטעט פון די ענגלישע יודישע קהלות צוזאַמען מיט דעם קאָמיטעט פון „דער ענגליש יודישער פעראייניגונג" האָבען דערלאַנגט איין אדרעסע דעם פערסישען שאַך, וועלכער געפינט זיך איצט אין לאָנדאָן. אין דער אדרעסע בעטען זיי דעם שאַך פון פרס, ער זאָל פערבעסערן די לאַגע פון זיינע יודישע אונטערהאַנען ביי זיך אין לאַנד.

*

בילדונג.

ה׳ ע. ר א נ ט א ל ע ר אין וואַרשא האָט בעקומען איין ערלויבניש צו עפענען איין האַנדעלסשולע פון 3 קלאַסען מיט אַ פאָרבערייטונגסקלאַס. די

נייע שולע וועט האבען די רעכטע פון א רעגירונגס שולע און צונעהמען שילער אהן אונטערשיעד פון גלויבען.

*

יודישע קהלות.

= דעם „וואסחאד" איז מען מודיע אויס צחינוואלי [קאווקאז] אז עס איז דארט אבגעברענט געוואָרען דער גאנצער יודישער קווארטאל; בערך 300 הייזער זענען צערשטערט געוואָרען. 1500 נפשות זענען געבליעבען אהן ברויט און אהן אבדאך. עס איז נויטהיג הילף, ראבינער חוואלעס.

•

עמיגראציע.

= לויט די ידיעות פון דער „חברה צו שיצען יודישע עמיגראנטען" אין פילאדעלפיא, זענען אריינגעפאהרען עמיגראנטען אין די פעראייניגטע שטאטען פון דעם 1-טען יולי 1900 ביז דעם 30-סטען מערץ 1901—562.868 נפשות; פון זיי זענען 58,098 אָדער $10\frac{1}{4}$ פראָצענט יודען. פון דעם 30-סטען מערץ 1901 ביז דעם 1-סטען אַפריל 1902 זענען אריינגעפאָהרען 318,935 נפשות און פון זיי 22,250 אדער $7\frac{1}{2}$ פראָצענט יודען. אין פאָריגען יאהר זענען אריינגעפאהרען אין דערזעלבער צייט בערך 67,000 יודען אָדער 12 פראָצענט פון דער געזאַמטצאהל. בנוגע צו די לענדער, פון וועלכע די עמיגראנטען זענען געקומען, זענען פארהאן ידיעות נור וועגען די עמיגראנטען, וואָס זענען אבגעשטיגען אין פילאדעלפיא. פון זיי זענען 76 % געוועזן אויס רוסלאַנד, 10 % אויס רומעניען, 8 % אויס גאליציען און צו 3 % אויס אונגארן, ענגלאַנד און דייטשלאַנד [פון די לעצטע 3 לענדער זענען אויך אייגענטליך רוסישע עמיגראַנטען).

די געזעצען, וועלכע זענען געוואָרען ארויסגעגעבען, כדי צו פערקלענערען די עמיגראַציע, האבען זיך זעהר ווייניג אָבגערופען אויף יודען. פון 3000 עמיגראנטען וועלכע האָבען געוואָלט אבשטייגען אין פילאדעלפיא אין די יאהרען 1900/1901, האבען נור 9 מענשען געמוזט צוריקקעהרען אַהיים, ווייל זיי זענען געווען מענשען מיט שווערע קראנקהייטען. עס ווערען יעצט געפלאַנט נייע שווערקייטען פאר די עמיגראציע, וועלכע וועלען וואהרשיינליך אויך ווייניג אָנריהרען יודען.

דאס שייכות פון די יודישע עמיגראַנטען צו די קריסטליכע זעהט מען ארויס פון פאָלגענדע ציפערן: צווישען די עמיגראנטען אויס רומעניען, וועלכע זענען געקומען אין די פעראייניגטע שטאַטען, זענען געווען יודען $99\frac{1}{2}$ %, צווישען די רוסישע זענען געווען 40 % יודען, עסטרייך-אונגארישע — $11\frac{1}{2}$ %, דייטשע 2 %; צווישען די 136,000 איטאליענישע עמיגראנטען זענען געווען נור 4 יודען.

•

ציוניסטישע נייעס.

— די יאהר-פערזאמלונג פון דער ציוניסטישער הנהגה.

דעם 29-סטען אָקטאָבער וועט זיין אין וויען די אסיפה פון די ציוניסטישע פיהרער.

אין דער דאזיגער פערזאמלונג בעטהייליגען זיך די מיטגליעדער פון וויענער אקציאנס-קאמיטעט, די מיטגליעדער פון אויפזיכטס-ראטה פון דער באנק, די פרעזעסען פון די שטענדיגע קאמיסיאָנען און דאס דירעקטאריום פון דער קאלאניאל-באנק.

דאס פראָגראס פון דער פערזאמלונג:

1) דער שטאנד פון דער בעוועגונג. רעפערענט דר. הערצל.

2) אלגעמיינער דין-וחשבון איבער דעם שטאנד פון דער בעוועגונג. דר. כהן.

3) קאסע-בעריכט. דר. קאקעש.

4) איינצעל-בעריכט איבער דעם שטאנד פון דער בעוועגונג אין איינצעלנע לענדער און בעראטהונגען איבער די פונקטען 1—3.

5) בעריכט פון די שטענדיגע קאמיסיאנען.

6) בעריכט איבער דעם נאציאנאל-פאנד. אינזשעניר קרעמענעצקי.

7) דאס בעשטעטיגען פון נאציאנאל-פאנד. רעפערענט דר. פארבשטיין.

8) באנק-בעריכט. רעפערענט פאר דאס דירעקטאריום ה' ד. וואלפסאהן און פאר דעם אויפזיכטס-ראטה ה' דר. קאקעש.

9) צייטונגען. רעפערענט ארכיטעקט א. מארמארעק.

10) בודזשעט. דר. א. קאקעש.

11) ווי דארפען פערענדערט ווערען די קאמיסיאנען. דר. טשלענאוו.

— די מינסקער ציוניסטישע אסיפה. די אסיפה וועט זיך עפענען אין מינסק אין זאל „אריז", דאנערשטאג 9 אזייגער אין דער פריה. די אסיפות וועלען געדויערן 4—5 טעג. פרייטאג ג' אלול וועט ווערען געשלאסען די אסיפה און זיך נאך אמאל אנהויבען שבת-צו-נאכטס. דינסטאג דעם 20-סטען וועט זיין איין פערזאמלונג פון די מורשים, וועלכע וועלען בעשטימען דאס פראגראם און די געשעפטס-ארדנונג.

די דעלעגאטען וועלען דארפען קומען קיין מינסק נישט שפעטער ווי מיטוואך. אויף דעם באהן-הויף וועלען זיי מקבל-פנים זיין ציוניסטען מיט א „מגן-דוד" צייכען אויפ'ן האלז-טוך.

דער קאמיטעט, וועלכער אָרדענט איין די אסיפה, געפינט זיך אין הויז פון ה' יצחק בערגער, וואו די דעלעגאַטען וועלען בעקומען איינגאנגס-קארטען אויף די אסיפה. טעלעגראַמען און בריעף דארפען ווערען געשיקט אויפ'ן נאמען פון ה' בערגער אדער אויף דעם נאמען פון אדוואקאַט ס. ראזענבערג.

אנשטאט דעפעשען בעט מען צו שיקען בריעף מיט מארקען פון נאציאנאל-פאנד.

די אסיפה וועט עפענען דר. מאנדעלשטאם פון קיעוו, און אים פאל אויב ער וועט נישט קומען, דר. ברוק פון וויטעבסק.

וועגען אָרגאניזאציע וועט האלטען איין רעפעראט ה' מ. מ. אוסישקין. וועגען נאציאנאל-פאנד — אדוואָקאט ראזענבוים פון מינסק, וועגען דער יודישער קאלאָניאל-באנק — אדוואָקאַט ביעלקאווסקי פון פעטערבורג. וועגען קולטור — ה' אשר גינצבערג (אחד-העם) פון אדעסא און ה' כהן-בערנשטיין פון קישינעוו. וועגען קאָלאָניזאציע — דר. טשלענאוו פון מאסקווא.

— דר. פארבשטיין, דער פרעזידענט פון נאציאָנאל-פאנד-קאָמיסיאָן איז מודיע, אז אין סעפטעמבער וועט ער ארויסגעבען א געדרוקטען בעריכט וועגען נאציאָנאל-פאנד, אין וועלכען עס וועלען אריינקומען אלע פראיעקטען און פלענער בנוגע צו די תקנות פון נאציאָנאל-פאנד. דער בעריכט וועט ווערען צושיקט צו די מיטגליעדער פון דער קאמיסיאן, צו די חברים פון אַקציאָנס-קאמיטעט און אויך צו די צייטונגען. דער בעריכט וועט דיענען אלס יסוד פאַר די בעראַטהונגען פון דער יאהר-קאָנפערענץ.

— אין יפו איז נישט לאנג געווען א קאנצערט פון דער מוזיקאלישער געזעלשאפט, וואָס עס געפינט זיך שטענדיג אין דער קאלאניע „ראשון-לציון". צווישען די געסט זענען געווען פיעל בעאַמטע, קאנסולען און אנדערע פארנעהמע מענשען. די געזעלשאפט האָט געשפיעלט שטיקער פון די גרעסטע אפערען.

— דר. הערצל האָט בעקומען פון סולטאַן דעם אָרדען מעדזשידזשיע ערשטע קלאסע ביי זיין לעצטען בעזוך אין קאָנסטאַנטינאפאל.

— די צייטונגען זענען מודיע, אז דר. הערצל האָט איצט צוגעצויגען צום ציוניזם איינעם פון די יודישע גרויסע מענשען אין לאנדאָן. דער דאזיגער „גרויסער" וויל נאָך אפילו נישט אָפען צושטעהען צום ציוניזם, נאָר עס איז צו האפען, אז ער וועט ביסליכווייז אראָבוואַרפען די „בושה" און ווערען א ציוניסט.

*

ליטעראַרישע נייעס.

— אין פעטערבורג ווערט ארויסגעגעבען א קינסטלערישעס בוך לכבוד דעם פעו שטאָרבענעם מרדכי אַנטאָקאָלסקי.

*

סטאטיסטיק.

די „יודישע פרעססע" ברענגט די דאָזיגע צאהלען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דער גאנצער וועלט.

I. אייראפא — 8,937,061 יודען.

אייראָפעאיש רוסלאַנד (אויסער פוילען)	3.768,148
פוילען	1,316,576
עסטרייך	1,142,000
אונגאַרן	815,378
דייטשלאנד	567,881
רומעניען	269,000
ענגלאנד	160,000 (?)
האָלאַנד	97,274
אייראפעאיש טערקיי	75,295
פראנקרייך	49,439
איטאליען	38,000 (?)
באלגאריען	14,342
שווייין	8,069
אסט רומעליען	6,982
באסניען	5,805
גריכענלאַנד	5,792
דענעמארק	4,080
סערביען	4,000 (?)
שוועדען און נארוועגען	3,616
בעלגיען	3,000 (?)
שפאניען און פארטוגאל	2,500 (?)
לוקסעמבורג	1,004
II. אזיען — 324,677 (?)	
ארץ-ישראל	75,000
קאווקאז	58,471

סיביר	34,477
מיטעל אזיען	12,729
קליינאזיען און סיריען	65,000 (?)
פרס	19,000 (?)
אראביען	15,000 (?)
די איבריגע לענדער פון אזיען	45,000
III. אפריקא — ערך 353,944.	
מאראקא	200,000 (?)
טונים	45,000
אלזשיר	43,182
מצרים	15,762
טריפאלים	10,000 (?)
די איבריגע לענדער פון אפריקא	40,000 (?)
IV. אמעריקא — 1,550,000 ?	
פעראייניגטע שטאטען	1,000,000 (?)
קאנאדא	5,000 (?)
אין די איבריגע לענדער	50,000
V. אויסטראליען און פאלינעזיען — בערך 15,000.	

ביי די ציפערען, וועלכע זענען נישט זיכער, שטעהט א פראגע צייכען.
די צאהל פון יודען אויף דער גאנצער וועלט איז 11,216,682.

פון מ. קאנאפניצקא.

איז אוועק צום קריעג דער מלך...

איז אוועק צום קריעג דער מלך —
בלאזען אלע שופרות פרעהליך,
שופרות בלאזען, רוישען, ברומען,
אז ער זאל בשלום קומען.

איז זיך סטאך געגאנגען שלאגען —
האט דער טייך גענומען קלאגען,
און די זאנגען – שטיל צו ציטערן
אויף זיין מזל אויף זיין ביטערן...

אויפ'ן שלאכטפעלד אונטען, אויבען
פליהען קוילען, — מענשען ליעגען;
מלכים שלאגען זיך, ווי לייבען,
חלאפעס פאלען, ווי די פליעגען...

אין דער לופט די פאהנען רוישען,
און די מתנות געהען ווייטער —
סטאכען האט א קויל געטראפען,
ס'קומט צום שלאס דער מלך הייטער.

ווי געקומען איז דער מלך,
עפנען זיך די טויערן פרעהליך
די טראמפייטען קלינגען, שאלען
און די זון זי שיט מיט שטראהלען.

ווי מען האט גענומען גראבען
פאר דעם סטאך א גרוב, דאן האבען
שטיל געוויינט אין פעלד די גראזען
און א ווינד האט צוגעבלאזען...

אברהם רייזען.

אויף איין קוואַרטיר.

I.

עס איז שוין געווען נאך האלבער נאכט, און ביידע שכנים, וואס זענען געלעגען צוזאמען אין אייזערנעם בעט, זענען נאך נישט געשלאפען. אין ענגען צימער, וואס האט זיך געפונען אויפ'ן פיערטען שטאק, איז געווען פינסטער און דושנע. דאס פענסטער איז געווען אפען, און אויפ'ן שטיק הימעל, וואס מען האט געזעהן פון צימער, איז נישט געווען די לבנה. איהר שיין נור, אנגשלאגענ־יג זיך אין די דעכער, איז צוריקגעפאלען אין צימער שיטער און שוואך. אין דער לופט האט זיך אליך נאך געפיהלט דער הייסער טאג און א ריח פון דורכגעברענטע דעכער. אין א דערבייאידינגען צימער, ביי דער בעל־הבית'טע האט ערשט נישט לאנג אויפגעהערט צו וויינען דאס קינד, און יעצט האט זיך גע־לאזט הע־ען דאס געקלאפ פון די דראשקעס. דאס געקלאפ האט א רגע נישט אויפגעהערט; עס האט זיך אנגעהויבען אין א ווייטער גאס, זיך דערנעהנטערט, שטארקער און נעדיכטער געווארען, און קוים האט עס זיך אנגעהויבען צו פערלירען, האט זיך א ניי געקלאפ דערהערט, זיך דערנעהנטערט, דוכגעפאהרען, און דאס גאנצע גרויסע הויז האט מיטגעציטערט.

אין בעטיל איז געווען ענג; דאס בעטגעוואנד שוין לאנג נישט איבערגעצויגען, און ביידע, פיינער און גוטמאן, האבען זיך בעמיהט איינער דעם אנדער'ען בעקוועמער צו מאכען. זיי האבען זיך עטליכע מאל געקעהרט פון איין זייט אויף דער אנדערע, איבערגעלעגט דאס קישען, נאר מיט די הענד איז שווער געווען דורכצוקומען, וויל, האל־טענדיג זיי אויפ'ן קישען, האבען זיי זיך געטראפען און האבען זיך אב־גערוקט ווי אבגעבריהט. ביידע האבען געשוויצט. און פיהלענדיג דעם חבר'ס גוף, האבען זיי זיך דערמאנט אן דעם אייגענעם פליישיגען און שוויצינגען גוף, וואס ווערט געבוירען אונריין, וואקסט און צופאלט...

געלעגען זענען זיי שטיל און האבען געטראכט. פיינער'ס געדאנ־קען, עהנליכע צו זיינע בעוועגונגען אין לעבען, זענען געגאנגען שנעל און האבען זיך איילענדיג פערקניפט. גוטמאנ'ס געדאנקען האבען זיך גע־שלעפט פאמעליך און שווער, ווי א וואגען אין זאמד.

פיינער האט זיך אנידערגעזעצט, פערריקט דאס קישען און גע־זאגט:

— דושנע.

גוטמאן האט נישט געענטפערט. ער האט געקוקט אויף זיין חבר'ס האלבען גוף און איהם האט זיך געוואלט, אז פיינער זאל זיך שוין ניכער צוריקלעגען. פיינער האט ווידער געפיהלט, ווי אין זיין הארץ וואקסט די שנאה צו דעם שווייגענדיגען, רוהיגען מענש, וואס איז א סך עלטער און פערלאזטער פאר איהם, טראכט און רעהט ווייניג... ער האט זיך צוריקגעלעגט און איבערגעווישט מיט ביידע הענד דאס פנים.

אין צימער איז טונקעלער געווארען. דאס איז אודאי די לבנה ארונטער אונטער א וואלקען. פיינער האט זיך נאך עטליכע מאל איבער־געקעהרט אויפ'ן געלעגער און האט געטראכט וועגען גוטמאנ'ן:

די גאנצע פיער וואכען, וואס ער וואהנט מיט איהם צוזאמען, האט ער נישט בעמערקט, אז דער מענש זאל פון עפים נתפעל ווערען, אז ער זאל עפים וועלען... ער מישט זיך קיינמאל נישט אריין אין שמועס, ווען מען קומט זיך צוזאמען און מען שפארט זיך היטציג. און קוקענ־דיג אויף זיין פנים דעמאלס, דאכט זיך אז דער מענש בעהאלט עפים פון אלע, אז ער האט עפים צו זאגען און וויל נישט...

אין דרויסען האָט אַ זייגער אָנגעהויבען צו שלאָגען. ביידע האָבען געהאָרכט און געצעהלט. עס האָט געשלאָגען צוויי. און ביידע האָבען געטראַכט דערפון, אַז באַלד וועט אין פענסטער אַליין אָנהויבען בלייכער צו ווערען, די פייגעל וועלען אָנהויבען צו שרייען, און דער־נאָך וועלען זיי אַנטשלאָפען ווערען.

און אַז אין דרויסען איז ווידער העל געוואָרען, איז שוין שווער געווען צו דערקענען, צי דאָס איז דער ווידערשיין פון דער לבנה, וואָס שלאָגט זיך אָב אָן די דעכער, אָדער עס הויבט שוין אָן צו טאָגען.

פיינער האָט זיך אויסגעדרעהט מיט'ן פנים צו גוטמאַנ'ען, און אין דער טונקעלהייט האָט ער דערפיהלט גוטמאַנ'ס רוהיגען, מעלאַנ־כאָלישען בליק אויף זיך. און ווי יעדעס מאָל, דערפיהלענדיג דעם בליק, האָט זיך דאָס פיינדשאַפט בעהאַלטען עפּיס אין אַ ווינקעל אין האַרצען, און ער האָט געשפירט, אַז גוטמאַן איז זיין חבר, אַ נ'עלענ־דער ווי ער אַליין און נאָך מעהר.

— זאָגט גוטמאַן, איהר טראַכט עפּיס?

גוטמאַן האָט נישט באַלד געענטפערט, און פיינער האָט זיך פאַרגעשטעלט, אַז אויף זיין חברים ליפען שפּילט יעצט דער דינער־דינער שמייכעל, וואָס בעליידיגט איהם יעדעס מאָל אַזוי טיעף. ער האָט זיך שוין געהאַלטען אין מיטען אויסדרעהען זיך. גוטמאַן האָט גערעדט שטיל:

— עס האָט געשלאָגען צוויי.

— יאָ עס האָט געשלאָגען צוויי. איך קאָן נישט שלאָפען; איהר אויך נישט?

— ניין.

עטליכע מינוטען האָבען זיי ביידע געשוויגען. פיינער האָט זיך אָנגערופען:

— זאָגט, גוטמאַן, וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט ביז אַהער? ס'איז אומעטיג.

גוטמאַן האָט איבערגעפרעגט פויל:

— איך?

— איהר. דערמאַנט אייך און דערצעהלט.

גוטמאַן האָט געשוויגען.

— פאַר וואָס שווייגט איהר?

אין פיינערס קול האָט זיך געהערט זיין אויפרעגונג, ער אַליין האָט עס דערשפירט און האָט זיך פערשעמט.

— איך האָב געטראַכט... נו, גאָר נישט.

— דערמאַנט אייך.

— איך בין געגאַנגען היינט פאַר נאַכט אויף דער דזיקע־גאַס, איהר ווייסט, אין עק שטאָדט. — (גוטמאַנ'ס גלייך רוהיג קול, די רוסישע ווערטער, וואָס זענען אַרויס פון זיין מויל, עהנליכע איינ'ס צו אַנדערען, ווי אויסגעשניטענע פון אַ פאָרם, האָבען אין דער טונקעלהייט געמאַכט אַ'נ'איינדרוק ווי דער טיק־טאַק פון אַ זייגער). דאָרט וואָהנען אָרימע מענשען. פאַר אַ טהיר פון אַ געוועלב איז געשטאַנען אַ יונגיל, אָהנגעלעהנט אויף דער וואַנד, און האָט געוויינט. דערנאָך האָט ער געקוקט אויפ'ן הימעל און איז שטיל געוואָרען. פּלוצלינג האָט ער זיך דערמאַנט און האָט אָנגעהויבען צו וויינען נאָך העכער...

— נו... האָט פיינער געפרעגט, אַז זיין חבר האָט אָבגעהאַקט.

— גאָר נישט. איך האָב נישט געטראַכט.

גוטמאַן האָט זיך אויסגעדרעהט צו דער וואַנד. פיינער איז גע־לעגען מיט'ן פנים צום פענסטער און האָט געקוקט אויף אַ גרין, ציטעריג שטערענדיל, וואָס אַ פוילער וואָלקען האָט ערשט געהאָט אַרויסגעלאָזט פון זיך. ער האָט נישט געוואָלט טראַכטען וועגען גוטמאַנ'ען, און האָט אָנגעהויבען זיך פאַרצושטעלען דאָס יונגיל און די געגענד, וואָס איז נישט ווייט פון יודישען בית־עלמין. דאָרט איז גוטמאַן אודאי געגאַנגען שפּאַצירען. פיינער האָט זיך איצט דערמאַנט, אַז ווען זיי זענען אַמאָל צוזאַמען אַרויסגעגאַנגען פון בית־עלמין, האָבען זיי גערעדט וועגען דעם איינדרוק, וואָס אַ בית־עלמין מאַכט; גוטמאַן האָט דעמאָלס געזאָגט:

— עס קומט עפּיס מאָדנע אויס, דאָ שטעהט אַ'נ'אָסטראָג נע־בען בית־עלמין...

און ביי פיינער'ן האָבען איצט די ווערטער בעקומען אַ בע־האַלטענע בעדייטונג, און ער האָט זיך אויסגעדרעהט, געקוקט אויף זיין חברים קאָרק לאַנג. ביז די אויגען זענען מיעד געוואָרען און האָ־בען זיך פאַרמאַכט.

אין דרויסען האָט זיך אָנגערופען אַ פויגעל, און אין עטליכע מינוט אַרום האָט זיך אַריינגעטראָגען אַ געשריי, אין וועלכען מען האָט נישט געקענט אונטערשיידען אינ'איינציג קול. עס האָט זיך געקאָנט דאַכטען, אַז אין דרויסען שרייט אַליין: די נאַכט, וואָס געהט אוועק, אָדער דער טאָג, וואָס קומט אָן. געדאַנקען אין קאָפּ זענען געוואָרען שיטערער, לייכטער... און ער איז איינגעשלאָפען.

גוטמאַן איז נאָך נישט געשלאָפען. ער האָט געקוקט אויף איין פונקט אויף דער וואַנד, וואָס איז אַלץ קלאָרער און דייטליכער גע־וואָרען. דאָס איז געווען אַ מיטעל אַנטשלאָפען צו ווערען. די פייגעל האָבען שוין געהאַט אויפגעהערט צו שרייען. אויפ'ן הויף האָט מען נעעפענט דעם טהויער, דער סטרוזש האָט געקעהרט, און עס האָט זיך געהערט דאָס רייבען פון בעזעם אויפ'ן האַרטען ברוק. אין דער אַנדערער שטוב האָט דאָס קינד געוויינט, לאַנג געוויינט, ביז די מוטער האָט דערהערט... ער האָט זיך אומגעדרעהט. פיינער איז געלעגען מיט פעסט צוגעמאַכטע ליפען, אויפ'ן שטערן זיינעם האָט זיך אַ קנייטש געצויגען. דאָס פנים זיינס איז געווען בלייך, פול מיט קנייטשען. דער אָטהעם שווער און טיעף. דאָס ברוריגע העמד אויף די אַקסלען האָט זיך געהויבען. אין גאַנצען האָט ער אויסגעזעהן שוואַך, אומבע־האָלפען... אויפ'ן דאַך האָבען זיך שוין אָבגעשפּיגעלט די ערשטע שטראַהלען, — באַלד וועט די זון אַהיינקומען אין צימער...

ער האָט זיך אויסגעדרעהט צו דער וואַנד און געגומען קוקען אויף איין פונקט.

II.

זיי זענען ביידע געווען אָרים, פערלאָזט און עלענד, אַבגעריסען פון דער גרויסער וועלט. זייערע בעקאַנטע זענען געווען אָרים, פער־לאָזט אין עלענד, ווי זיי. פיינער האָט געהאַט אַ בעשעפטיגונג אין אַ דרוקעריי אויף עטליכע רובעל אַ מאָנאַט, גוטמאַן האָט געהאַלטען אין זוכען, נאָר עס איז שווער געווען צו גלויבען, אַז דער מענש זאָל אַמאָל עפּיס געפינען. דערווייל איז ער אַרומגעגאַנגען אויף די גרויסע רוישענדיגע גאַסען פאַמעליך, מיט אַ אַראָבגעלאָזטען בליק, און די מענשען, וואָס האָבען זיך געאיילט, האָבען איהם אויסגעמידען, ווי אַ סלופּ פון טעלעפאָן. טהיילמאָל האָט ער זיך אָבגעשטעלט, דורכ־געלעזען אַ שילד מיט כונה און ווייטער געגאַנגען, ביז ער איז מיעד

געוואָרען און האָט זיך אהיים געשלעפּט. אין דער היים האָט ער זיך געלעגט אויפ׳ן בעטיל און האָט געטראַכט.

פאַר נאַכט, ווען דער הימעל איז געווען פערוואָלקענט, פלעגט ער זיך זעטצען ביים פענסטער און אַרויסקוקען. אַרום האָבען זיך נור געזעהען דעכער און קוימענס. די וואָלקען האָבען געהאָנגען אַזוי נידריג אַז ס׳האָט זיך גע־דאַכט, אָט־אָט פאַלען זיי אַראָב. די פינ־סטערניש איז צוגעפאַלען. אַ הויכער שפּיץ פון אַ קירכע האָט זיך שוין אין דער ווייטען פערלוירען אין דער טונקעלהייט. אַלץ אַרום האָט בעקומען איין אויסזעהן און אויסדרוק, אַ טרויריגען און אַ שווע־רען, וואָס האָט געצויגען ביים האַרץ. ער איז געזעסען רוהיג, אָנגע־לעהנט מיט איין האַנד אויפ׳ן פענסטער און זיינע קורצזיכטיגע אויגען האָבען זיך טיעף איינגעקוקט אין דער מונקעלהייט, וואָס האָט צוגעפּליסט פון אַלע זייטען. אַ קליין שטערנדיל האָט געציטערט און האָט זיך פערלוירען. די אויגען זיינע זענען מיעד געוואָרען, און ער האָט זיך אויפגעשטעלט, געריבען די הענד, איינע אין דער אַנדערער און האָט געצוגען:

— אַזוי, יאָ־יאָ.

מיט וואָס אינטערעסירט זיך דער מענש, מיט וואָס לעבט ער, — האָט פיינער נישט געוואוסט, און דאָס נישט וויסען האָט איהם געמאַכט אונרוהיג, געטריבען דעם מוח צו טראַכטען און געוועקט דאָס געוויסען.

אַמאָל איז פיינער אַהיים געקומען פאַר נאַכט. אין דרויסען האָט געקאַפּעט אַ רעגען, און ער האָט גערעכענט צו טרעפען זיין חבר זיטצען ביים פענסטער. ער איז אונגעדולדיג אַרויף אויף די טרעפּ, און עפענענדיג די טיהר פון זיין צימער, האָט ער ערשט בעמערקט, אַז ער עטהעמט שווער. גוטמאַן איז געזעסען ביים טישיל, פאַר איהם איז געלעגען אַ פאָטאָגראַפישעס בילד. דערהערענדיג דאָס עפענען פון דער טיהר, האָט ער זיך אומגעקעהרט; זיי האָבען זיך בעגריסט. און גוטמאַן האָט זיך ווידער גענומען איינקוקען אין דאָס בילד מיט עפּיס אַ כונה און בעאָבאַכטונג, וואָס פיינער האָט נאָך ביז אַהער נישט בע־מערקט ביי איהם. פיינער האָט זיך געדרעהט אַרויף און אַראָב איי־בער׳ן צימער, און האָט, פאַראיבערגעהענדיג, יעדעס מאָל אַ בליק געוואָרפען אויפ׳ן בילד, דאָס איז געווען דאָס בילד פון אַ פרויענ־צימער, קענטיג, אַ מיידיל. דאָס פּנים איז געווען אַ שענס; די ליניען גלייך און האַרמאָניש, נאָר אָהן עפּיס אַ בעזונדערען אויסדרוק. די אויגען האָט ער פון ווייטען נישט געקאָנט בעטראַכטען גענוי. נאָר, קענטיג, האָבען זיי אויך געקוקט רוהיג און זיכער. דאָס איינציגע, וואָס האָט אויף זיך אויפמערקזאַם געמאַכט, איז געווען די פערקעמונג פון די האָר. זיי זענען געווען פערקעמט אין דער הייך אַזוי, אַז דער גאַנצער הויכער, שענער שטערן זאָל זיך זעהן.

„וואָס זאָל דאָס זיין?״ — האָט פיינער געטראַכט.

— קוקט, פיינער... האָט זיך גוטמאַן אָנגערופען און אַ וויילע אַרום, און האָט איהם דערלאַנגט דאָס בילד זעהר פאָרזיכטיג, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, יענער זאָל עס איהם נישט צוהאַפּען.

— יאָ. אַ שען מיידיל..

— אַ מיידיל... האָט גוטמאַן איבערגע חזר׳ט — קוקט, איהר זעהט? קוקט גוט.

— איך זעה. אַ שען מיידיל, חאָטש קיין אויסדרוק אויפ׳ן פּנים איז נישט פאַרהאַן.

אויף גוטמאַנס ליפּען האָט געשפּיעלט דער דינער שמייכעל, און ער האָט געקוקט פיינער׳ן גלייך און די אויגען אַריין מיט איראָניע:

— איהר פערשטעהט נישט. — האָט ער געזאָגט, און אין טאָן זיינעם איז געווען אַ זיכערהייט און שטאָלץ, — איהר האָט שוין אַמאָל געטראָפען אַזאַ בליק? פערשטעהט איהר, דאָס איז אַ בליק, נו . . .

פיינער האָט נישט געוואָלט מעהר ענפערען, זעהענדיג, אַז זיין חבר איז אַזוי ערנסט אין פעראינטערעסירט. עפּיס אין האַרץ איז ער צופריעדען געווען צו זעהן, וואָס זיין חבר ענטציקט זיך און איז נאַריש חאָטש אַמאָל. דערצו, אַז ער האָט זיך מעהר איינגעקוקט אין בילד, האָבען די אויגען בעקומען אַליין מעהר אויסדרוק, זיי זענען אַליין לעבעדיגער געוואָרען, און די ליפּען, האָט זיך איהם יעצט געדאַכט, וואָלטען זיך אָט־אָט בעוועגט צו רעדען עפּיס רוהיגעס, גוטעס און פרישעס.

— דאָס איז אייער׳ס אַ משפחה? — האָט ער געפרעגט נייגעריג, — איך האָב עס ביז אַהער ביי אייך נישט געזעהן.

גוטמאַן האָט איהם ווידער אויסגעמאָסטען מיט אַ בליק, אויף זיינע ליפּען האָט זיך בעוויזען דער דינער שמייכעל, און ער האָט גאָר נישט געענפערט.

ער איז געזעסען און אַליין איינגעקוקט זיך, און אַז ס׳האָט אין צימער אָנגעהויבען טונקעל צו ווערען, איז ער צוגעגאַנגען צום פענסטער אין געדרעהט דאָס בילד פאַר די אויגען.

און אַריינלעגענדיג דאָס בילד אין בוזעם־קעשענע און עס פאָרזיכטיג פערפּאַקענדיג, האָט ער געזאָגט:

— דאָ איז דאָ, פערשטעהט איהר, אַ זעלכעס... יאָ. איהר פערשטעהט נישט.

(פאָרטזעצונג קומט).

ה. ד. נאַמבערג.

נ ד ב ו ת:

(דורך דער אַדמיניסטראַציאָן „דער יוד״ קראקוי).

פיר דעם יודישען נאַציאָנאַל־פאָנד

	ק׳, ר׳.
על אספת ועד האגודה „דורשי ציון״ נאסף מבין דחברים: ה״ה פרייטאג, וואקסמאן, אויסוואקס. פעלם כ״א 50 ק׳פ; ה״ה באבעס והילדעבראנד כ״א 20 ק׳—	2 40
חברי האגודה „צעירי ציון״ אכפו ביניהם בגן הקראָשינסקי: ה״ה שווייד 30 ק׳; ליובעלסקי וראזענבערג כ״א 25 ק׳; פינקוס, מילבור וישורון כ״א 20 ק׳; טעפער, ווייכסעלפיט, וטאמערואהן כ״א 15 ק׳; השאר מנדבות שונות	3 12
חברי „צעירי ציון״ בבקרם את קבר הסיפר א״ש פריעדבערג בתשעה באב נדבו: ה׳ פריעדבערג 50 ק׳; ה׳ לעווין 35 ק׳; ה״ה באקסענבוים ובעלפער כ״א 30 ק׳; ה׳ פארענגריטש וראזעווניק כ״א 20 ק׳ השאר—אנשים שונים	4 55
ה׳ אברהם יוסף שטיבעל ושארקי	— 25
ע״י ה׳ ש. ארנשטיין מה שנאסף על ב״מ אצל ה׳ מרדכי קאצאפ מאת: כץ, קיפירשאנסקי, גרינבערג, שיין, פרידמאן, קליימאן צאוואלער ועוד כ״א 20 ק׳; ה׳ מרדכי קאצאפ ושלאפניק כ״א 50 ק׳, ה׳ קאצאפ ובריק כ״א 30 ק׳; ה׳ ליטוואק וארושתו 1 רו״כ; השאר־ אנשים שונים	6 85
	17 17

בס״ה 579,72 ר׳; 32,07 קראָנען; 57,99 פראַנק.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאָן.

נו׳ 5127—קאליש! אהן פארטאָ וועט אייך קאָסטען די וועלטגעשיכטע 1 רובעל.

נו׳ 5492—דימער: דער מאַרשרוט, וועלכען איהר פרעגט אונז אָן, איז אונז אומבעקאנט; אין קיעוו אויפ׳ן אָרט וועט איהר עס גיכער וויסען.

ה׳ מ. ב. ל.—טשענסטאָחאָוו און נו׳ 2170—מינסק: אייערע אָנגעטען האָבען אונז נאך פיר אייך די לעצטע ראטע נישט איינגעצאָהלט.

ה׳ י. ק—ק—וו: דאָס 2 מאל 2 איז 4, איז שוין לאנג בעוויזען.

ה׳ פ.—ף—טעמיעוו: „דער יוד צווייטע אויסגאבע“ פון 1 יולי אָן ביז ענדע יאָהר קאָסט 1 ר׳.

ה׳ ס. ס״ט.—קרעמעניעץ: ווער עס וויל איין ענטפער בעקומען אין די „טעכנישע ענטפערס“ מוז זיינע אנפראגע שרייבען אין איין בעזונדער בריעף, נישט צוזאמענגעמישט מיט פערשיעדענע אַנדערע פראגען וואָס געהערען נישט צו טעכניק, און ער מוז אויך אויפגעבען די נומערן פון זיין אבאָנאַמענט אויף דעם „יוד“.

ДѢТСКОЕ РОМАШКОВОЕ МЫЛО
приготовленнаго Лабораторіей А. Энглундъ.

Нейтральное мыло, не содержащее въ себѣ эфирныхъ маслъ. — Рекомендуется какъ туалетное мыло для ежедневнаго употребленія.

Цѣна 30 коп. за кусокъ, съ пересылкою 4 куска 1 р. 50 к.

Завѣдующіе Лабораторіею Докторъ В. К. Панченко и А. К. Энглундъ.
Для предупрежденія поддѣлокъ прошу обратить особенное вниманіе на подпись А. Энглундъ красными чернилами и марку С.-Петербургской Косметической Лабораторіи, которыя имѣются на всѣхъ препаратахъ. Получать можно во всѣхъ лучшихъ аптекахъ, аптекарскихъ, косметическихъ и парфюмерныхъ складахъ Россійской Имперіи. Главныя агентства и склады фирмы для Европы: Емиль Веръ, Гамбургъ; для Южной и Сѣверной Америки: Л. Мишнеръ, Нью-Іоркъ. Главный складъ для всей Россіи А. Энглундъ. С.-Петербургъ, Бассейная улица 27.

נייע אנזיכטסקארטען!

פּאלנישע יודענבילדער, סצענען אויס דעם יודישען לעבען. בילדער פֿאן פּאלאֶסטינא, ראש־השנה־וואונש אונד שערצקאַרטען אין רייכסטער אויסוואהל בילליגסט
דורך
Heinrich Fenichel
KRAKAU, Starowiślna 43.
אויסוואַהלמוסטער פֿראַנקא געגען איינזענדונג 2 קראָנען (אויך אין מארקען).
בוכהאֶנדלער העכסטער ראבאטט.

✻ ЛЕЧЕБНИЦА — LECZNICA ✻

וואַרשא, מוראנאווסקא 3

אין דער ניי געעפענעטער היילאנשטאלט (ווארשא מוראנאווסקא 3) ווערען טעגליך אנגענומען קראנקע דורך פערשידענע דאקטוירים — ספּעציאליסטען:

דר. אפּענהיים — פֿאַר האלז-נאזע און אהרענקראַנקהייטען
דר. ביחאווסקי — פֿאַר אינערליכע און נערווענקראַנקהייטען
דר. סאלאווייציק — פֿאַר הירורגישע קראַנקהייטען
דר. סטערלינג — פֿאַר הויט און געשלעכטסקראַנקהייטען
דר. ז. ענדעלמאַן — פֿאַר פֿרויענקראַנקהייטען
דר. ל. ענדעלמאַן } פֿאַר אויגען־קראַנקהייטען
דר. פיינשטיין }
דר. פאליקיער — פֿאַר קינדער קראַנקהייטען
דר. רובין — פֿאַר מאגען און דאַרמקראַנקהייטען.

פרייז 30 קאפּ. 586

אין קוראָרט מעראַן

קענען יודען איינשטעהן ביי יהושע סאנדאָמירסקי פון קרעמענטשוג, וועלכער האט זעהר שענע צימערן מיט באלקאָנען און מיט עלעקטרישער בעלייכטונג און בעהאַנדעלט זעהר פריינדליך און נעמט בילינע פרייזע.
אדרעסע: G. Sandomirsky, Kurort Meran, Villa Friedrich

אלע סאָרטען
פּילצשטאַמפּען

צור פֿאַבריקאַציאָן פֿאָן פאנטאפֿעל, היטען אד"ג. עמפּפֿעהלט:
ROBERT WILCZYŃSKI
ווארשוי לעשנא נו' 4.
דאזעלבסט בעקאָמט מאַן נעהמאַשינען דירעקט אויס די פֿאַבריקען בערנהארד סטעווער, גריצנער עט ווינדזעלמאַן.
589
☞ פּרייזקוראַנטען גראַטיס און פֿראַנקאָ. ☜

פּריילינען און דאַמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין א קירצע צייט דורך בריעף אין זשארגאָן, רוסיש און דייטש. די מעטאדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יאהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה א מארקע. ניט זוימט און פרעגט אן ביי
Г-жѣ Бертѣ Найдичъ,
507 Варшава.

יעדער וועלכער וויל בעקומען פֿרישע שמאקהאפֿטע היימישע מיטאגען צו מעסיגע פרייזען קען עס בעקומען ביי

י. ה. פאזשעס, ווארשא

דזיקא 11, וו. 13 1־טער שטאָק.
573

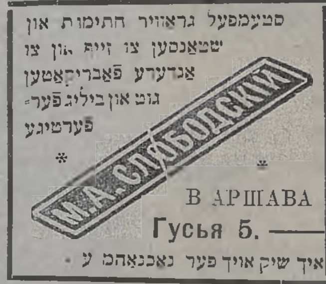

דר. מ. גאטטליעב

אָרדינאטאָר דער קייזערליכען אוני־ווערסיטעט-קליניק
וואַרשא, קאַרמעליצקא 4. 471

סטעמפּעל גראַווירער חתימות און שטאַנסען צו זייף און צו אַנדערע פֿאַבריקאַטען גוט און ביליג פֿערפֿערטיגע

В АРШАВА
Гусья 5.
איך שיק אויך פער נאכנאהמע.

ווער עס וויל האבען אַ געזונטען מאגען זאָל קומען צו מיר מיטאגעי ווער עס וויל האבען פֿרישע עסען זאָל מיין אַדרעסע נישט פֿערגעסען
ל. לעווין גענשא 18, פּארטער.
581

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת ג' מלים:
Я. Нейдичъ Варшава.
פּראָספּעקט ישולח חנם לכל דורש

עס איז אַרויס פֿון דרוק
״חברת לבנון״
די ערשטע סעריע 21 שטיק
594 איללוסטרירטע

פּאָסט־קאַרטען

פֿאָטאָגראַפֿיעס:
פֿון נ. סאָקאָלאָוו; י. ל. פּרץ; מ. ספּעקטאָר און שלום-עליכם.
בילדער אויס דעם יודישען לעבען געאַרבייטעט פון די בעריהמטע קינסטלער:
ש. הירשבערג; ל. פּיליכאָווסקי; מ. טרענבאַטש; איזידאָר קויפֿמאַן; ה״בית הנאמן״ עם תמונת דר. האַזאַנאָוויין און אַנדערע.
פרייז פיר יעדע פּאָסט קאַרטע 10 קאָפּ. מיט פּאָרטאָ 12 קאפּ. פרייז פיר די גאַנצע סעריע 21 פּאָסטקאַרטען 2 רובל מיט פּאָרטאָ. פיר בוכהענדלער ראַבאַט! דער ריינער פּערדיענסט איז בעשטימט פֿיר דעם נאַציאָנאַלפֿאָנד און נאַציאָנאַל-ביבליאָטהעק אין ירושלים.

אדרעסע:
Товарищ. „Ливанонъ“, Варшава, Леопольдина 19.
Societé „Libanon“, Varsovie, Rue Leopoldyny 19.

צו בעקומען אויך אין צוקערמאַן׳ס בוכהאַנדלונג:
Книжный магаз. А. Цукермана, Варшава, Налевки 7.

עס איז יעדען נייטהיג צו קויפען

פּריווילעגיע געמאלרען
נומער 10913

ביי דעם ערפינדער אליין, די לעצטע ניי-ערפֿונדענע מאסיווע נאפט-גאזאווע קיך אהן א קנויט „עקאנאמיע“ מיט א פליטע „בעקוועמליכקייט“, ברענט מיט אַ טרוקענעם גאז, קאכט געשווינד. גיט נישט ארויס קיין שום גערוך און רויך, און פערנוצט אין איין שטונדע פאר $\frac{1}{2}$ קאָפּ׳ נאפט. מען קען אויך רעגולירען דאָס זיעדען ווי מען וויל. איך שיק ארויס פער נאכנאהמע. דער פרייז מיט אַלע צודאַטען מיט פּאָרטאָ: 1 שטיק—3,10 ר׳, 2 שטיק נור 5,60 ר׳; מיט 2 רעזערוואַרען אויף וועלכען מען קען מאכען גלייכצייטיג 2 כלים—1 שטיק—5,25 ר׳. אין די ווייטע ערטער ווערט צוגעלייגט פּארטא פאר׳ן געוויכט.

דער ערפינדער: Французъ, Варшава, Королевская 49j. 578